

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

2
КЛАС

Частина 1

Інтегрований курс

Ганна Остапенко

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ • Світич • 2019

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2019 р. № 407)

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Редакційна колегія:

Ольга Волощенко, Олександра Козак, Оксана Луцківська, Роман Шиян

За типовою освітньою програмою Нової української школи,
розробленою під керівництвом Р. Б. Шияна

Умовні позначення

– попрацюйте в парах

– попрацюйте в групах

– попрацюйте всім класом

– пограйте разом в "Ігротеці"

– уточніть значення виділеного слова у "Тлумачку"

Остапенко Г. С.

О 76 Українська мова та читання : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х част.). Ч. 1 / Г. С. Остапенко. — К. : Світич, 2019. — 128 с. : іл.

ISBN 978-966-8506-28-4

УДК 811.161.2:821(075.2)

Безоплатні додаткові матеріали та методичний супровід — на сайті svitdovkola.org/um2

Консультації за телефоном 067 504 5022

Будьмо знайомі!

У цьому підручнику мешкають веселі персонажі.
І вони мають чим тебе здивувати!

Читася

Я збрала для тебе найцікавіші оповідання,
казки, вірші, загадки та факти. Нумо читати!

Чи знаєш ти, що робить нашу мову
особливою? Дослідимо її секрети разом!

Мовознай

Медіаша

Запрошую до світу медіа. Це мультфільми,
комікси, журнали, відеоролики, фотознімки.

Збережімо українську мову чистою!
Я підкажу тобі, як говорити без помилок.

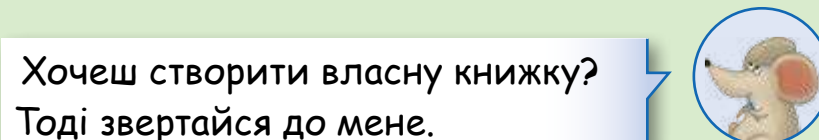

Чистомовик

Дружисловик

А я допоможу знаходити ввічливі слова
в різних ситуаціях.

Пишеня

Хочеш створити власну книжку?
Тоді звертайся до мене.

Режисерка

Зі мною ти спробуєш себе в ролі актора,
режисера, декоратора.

Цікавого спілкування!

Пригадаймо 1 клас

1. Художник вигадливо розмалював літери абетки. Назви, якою стала кожна з них. Наприклад, "В" – вишита.

Абетка, або алфавіт, азбука – всі букви для запису звуків певної мови, розташовані в усталеному порядку.

2. Назви всі букви української абетки по порядку, користуючись підказкою на сусідній сторінці, а потім без неї.

3. Запам'ятати абетку допоможе пісенька! Послухай її на сайті: svitdovkola.org/um2/media1

4. Напиши в зошиті всі прописні букви за алфавітом: спочатку маленькі, а потім великі. Яка буква тобі найбільше подобається? Чому? Чи є ті, які складно писати? Напиши їх по рядочку, щоб потренуватися.

5. Зберіть свою класну бібліотеку. Нехай кожен учень принесе 2-3 книжки з дому. Серед них можуть бути казки та оповідання, енциклопедії, збірки віршів. Розташуйте книжки в класі на полиці в абетковому порядку за назвою або за прізвищем автора.

Літери бавляться!

Які букви сховалися за яблучками? Запиши в зошит усі можливі варіанти. Придумай і запиши подібні пари слів.

а к

а ли на

и ш ка

6. Прочитай текст. Що в ньому особливого?

Андрійкова бабуся

Андрійкова бабуся вправна. Гарна **газдіня** давно експериментує. Є ж **зиск**! І їй кортить **ласувати** медяниками на обід. Приготувала **раненько** смако́лики – товстенькі, у **ф**ормі хатинки. Цілющого чаю **шипшінового** ще заварить. Любо як!

Аніта Майданюк

7. Чи є в тексті слова, яких ти раніше не чув/не чула? Спробуй здогадатися, що вони означають. Слова, виділені синім, знайди у "Тлумачку" (с.124-125).

8. Пригадай, де тобі траплялися слова, записані в алфавітному порядку. Навіщо їх так розташували?

№ з/п	Прізвище та ім'я учня/учениці	Лата
1	Бедешко Зіна	
2	Бедмеденко Михайл	
3	Вибірчик Віра	
4	Вовченко Вова	
5	Вихань Коса	
6	Колотюк Коля	
7	Лисовенко Рита	
8	Лось Соня	
9	Міняй Раїска	
10	Сук Боря	

9. Складіть власний перелік за абеткою. Запишіть прізвища своїх однокласників, назви шкільних предметів або улюблених страв.

Вареники, млинці, морозиво, смет.

У списках за абеткою беруться до уваги і перша, і наступні літери в слові.

Звуки ми чуємо та вимовляємо. Звуки бувають гучні, тихі, милозвучні, неприємні, а ще голосні та приголосні. Звуки на письмі позначаються буквами.

Букви (літери) читаємо та пишемо. Букви бувають друковані, прописні, великі, маленькі, охайні, кривенькі.

Як правильно вимовляти [г] та [ґ]?

Звук [г] утворюється в глотці, у глибині горла.

Звук [ґ] утворюється різким поштовхом задньої частини язика і звучить, як вибух.

10. Поклади долоню на шию і вимовляй по черзі [г] та [ґ]. Відчуваєш відмінність?

11. Прочитай правильно слова.

Гиря, гвинт, пінгвін, круглий, прогулянка.
Ѓудзик, ґелґотіти, ґава, аґрус, ґрунтовий.

12. Прочитайте по черзі скоромовку, а тоді промовте її з пам'яті. Підказуйте одне одному жестами.

Гуска грає на гітарі,
Ѓелґотить гусак **гаґа́рі**,
Горобець гука **грака́**,
Ѓава **га́тить** гопака.

Юрій Кругляк

13. Прочитай вірш про слоника-школярика та пригадай, як ти став/стала першокласником/першокласницею.

Слоник-школярник

Нині свято – Перший дзвоник.
Вируша до школи слоник.
Має він новий портфель
І краваточку-метелик,

Ще не вдягані штанята,
Ще не взуті сандалі,
І жоржин букет до свята,
Й три олівчики в пеналі,

Має зошити й букварик,
Ручку й навіть календарик.
Навіть хобот має слоник,
Щоб тримати в ньому дзвоник!

Юрій Бедрик

14. Які емоції викликав у тебе вірш? Який настрій був у тебе, коли ти вперше йшов/йшла до школи? Чому? А що ти відчував/відчувала цього року?
15. Доведи, що "Слоник-школярник" – вірш. Передай його зміст прозою.

16. Запиши в зошит спогади про свій перший день у школі. Скористайся прикладом, замінивши листочки словами.

Мій перший день у школі
Я пішов/пішла в перший клас
вересня року. Цей день був
У мене були нові та.
Вчителька розповідала нам
про, а ще ми. Я вперше
подачив/подачила своїх друзів
та. У мене був настрій.
Після школи ми.

17. Прочитайте одне одному свої записи. Чи однакові вони? Чому? Висловіть однокласникам власну думку про їхні розповіді.
18. Вибери три варіанти, як ввічливо прокоментувати роботу іншого і дати поради.

- Мене вразило (розвеселило, змусило замислитися)...
- Можна було б і краще написати.
- Тобі чудово вдалося...
- На мою думку, можна ще...

Осінні зміни

1. Прочитай уривок з казки-повісті "Хто зробить сніг" Мар'яни та Тараса Прохаськів.

Погожий день

Небо було похмурим кілька днів. Але невдовзі знову вийшло сонце і потепліло. Тільки щось сталося з кольорами. Зелений ліс перестав бути зеленим. Дерева зробилися жовтими, золотистими, оранжевими, червоними, бордовими, **брунатними** і **багряними**. А небо – синім як ніколи.

– Бабине літо – найкращий час для малювання, – казала мама кротенят і роздавала дітям кольорові олівці.

Вони зручно всідалися на галявині зі своїми альбомами, і кожен вибирав собі дерево, яке хотів намалювати. Мама виносила **контрабас** і грала спеціально для дітей. Від низьких звуків маленькі жовті букви листочки відривалися від гілки й повільно летіли вниз...

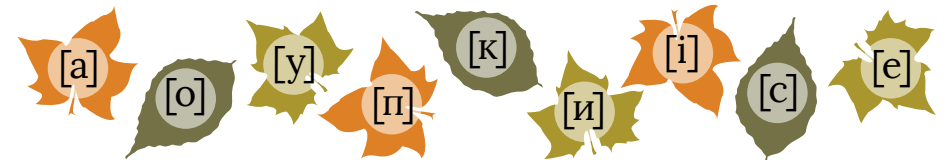
Згодом під деревами назби́ралися цілі купи сухого листя. У сухому листі чудесно бавитися. Навіть просто ходити, щоб воно голосно шурхотіло. Тато-кріт казав, що це прекрасно заспокоює нерви. Але на дітей воно діяло інакше. Бігаючи по листю, кротенята починали нестримно бушувати. Вони перестрибували з купи на купу, **запóрпувалися** в листя і присипали ним одне одного, підкидали листя високо догори і гасали під саморобним листопадом.

2. Що полюбляють робити восени казкові кротенята? А які осінні розваги до душі тобі?
3. Знайди в тексті назву осінньої погожої пори.
4. Розкажи, які емоції викликає в тебе бабине літо.
5. Послухай мелодію, виконану на контрабасі:
svitdovkola.org/um2/media2
Намалюй те, що підкаже уява.

6. Складіть і запишіть список приємних осінніх справ. Чи виникли в ході спільної роботи суперечки?
7. Спробуй проспівати звуки, які потрапили на осінні листочки. Які з них добре співаються? Згадай, як такі звуки називаються.

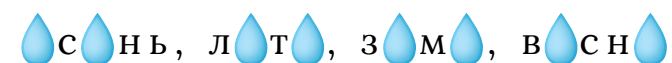

Голосні звуки утворюються за допомогою лише голосу, їх легко проспівати. В українській мові їх 6: [a], [o], [y], [e], [i], [i]. А букв, що їх позначають, – 10.

Літери бавляться!

Здогадайся, які букви заховалися за краплинками. Запиши слова в зошит.

8. Прочитай уривки віршів та зверни увагу на те, який настрій створює кожен з них.

Осіньне листя

Від вітру коливаються	Зриваємось ми зграями
Пожовклі деревá,	З топольок та беріз,
А листя з них зривається	Злітаємо, кружляємо
І пісеньку співа:	І падаємо вниз.
– Веселі танцюристи ми,	Та, вітром знов піднесені,
Кружляєм в висоті,	Мчимо з височині.
Листкі, листочки,	Нам радісно,
лістячко,	нам весело,
Червоні й золоті!	Нам любо восени!

Наталя Забіла

Як швидко літо промайнуло

Садок марніє потихеньку,
Пожовклі падають листкі,
Вітрéць не віє вже тепленько, –
Жене понурі́ї хмарки.
Посóх горошок на городі,
Мачóк вже цвіт свій погубив,
Високий соняшник на грядці
Журливо голову схилив.

Олена Пчілка

9. Який настрій виник у тебе після кожного вірша? Прочитай слова, які його створюють. Які осінні зміни в природі помітив/помітила ти?

10. Заміни листочки словами так, щоб речення стало веселим або сумним. Запиши найкращу версію речення в зошит.

11. Згадай, що таке склад. Знайди у віршах слова з одним, двома, трьома складами.

Склад – частина слова, що вимовляється на одному видиху. Він може складатися з одного чи кількох звуків, один з яких обов'язково голосний.

О-сінь. Гра-ти-ся. Пре-чу-до-вий.

У слові стільки складів, скільки голосних звуків.

12. Пограйте в гру "Складоплав" у "Ігротеці" (с. 120-121).

13. Знайдіть у своїй класній чи шкільній бібліотеці оповідання, казки, вірші про осінь. Прочитайте їх. Випишіть описи осені, які вас вразили, та намалюйте до них ілюстрації.

14. Прочитай пізнавальний текст з дитячої енциклопедії.

Чому листя змінює колір восени?

У листі містяться різні барвники – жовтий, червоний, зелений. Навесні та влітку переважає зелений – хлорофіл. Завдяки йому в листі відбуваються важливі процеси. Під дією сонячного світла вуглекислий газ і вода, які надходять з повітря та ґрунту, перетворюються на потрібні рослині поживні речовини. Крім того, виділяється кисень.

Восени, коли сонячного світла мало, хлорофіл поступово руйнується. Тоді проступають інші барвники, які були непомітними.

15. Розкажіть одне одному, що нового ви дізналися з тексту.

16. Придумайте казкове пояснення, чому листя змінює колір. Намалуйте про це комікс.

17. Подивися пізнавальне відео, щоб дізнатися більше:
svitdovkola.org/um2/media3

18. Знайди в тексті слова, які не помістилися повністю в рядок. Їх розділили на дві частини та перенесли кінець слова на наступний рядок. Запиши ці слова у зошит, розділивши їх так само, як у підручнику.
19. Як гадаєш, чи можна розділити слово для переносу як завгодно? На які частини ти вже вмієш ділити слова?
20. Поміркуйте, чи існують слова, які не можна переносити. Які саме? Запишіть їх.

Як переносити слова з рядка в рядок?

Слова переносять з рядка в рядок по складах.

Нас не можна роз'єднувати для переносу!

ДЖ та ДЗ,
що позначають
один звук

Гу-**д**зик. Хо-**д**жу

Ь і апостроф
та попередню букву

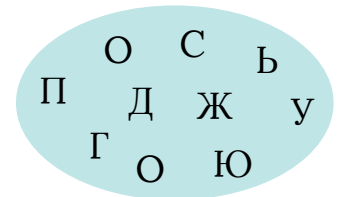
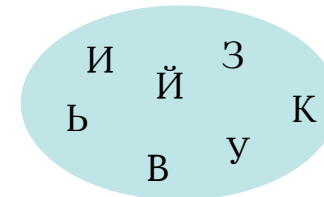
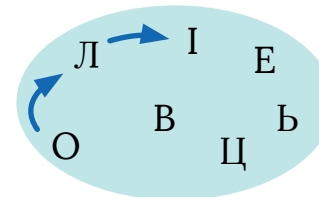
Ко-**ль**ори або ко**ль**о-
ри. Об'-**є**ктив

Самотній
голосний

Абет-ка

21. Збери з літер слова та розділи їх для переносу.

Наш театр

Об'єднайтеся з однокласниками в групи, прочитайте вірші та інсценуйте один з них, зробивши ляльок з природних матеріалів.

Їжаки

Два веселі їжаки
Накололи на голкі
Всі листкі

І сказали:
– Ми – куці,
Золоті у нас плащі
На дощі.

Два веселі їжаки
Накололи на голки
Всі грибки

І сказали:
– Ми – пеньки,
Наросли на нас грибки,
Як горбки.

Два веселі їжаки
Позгортались у клубки
Під голки

І сказали:
– Ми – грудкі..
Ну, а, може, – будяки..
Ну, а, може, – їжаки
Все ж таки?

Тамара Коломієць

- Які слова мають читати виконавці-їжаки? Висловлювання персонажів називають **репліками**.
- А що у вірші промовлятиме оповідач? Цю частину тексту називають **словами автора**.

Суперечка

Ведмідь сварився із совою:
– Ти щось наплутала, сова!
Затям своєю головою –
зими в природі не бува!

Сова сміялась:
– Волохатий,
не дивно чути це мені:
як восени ти ляжеш спати,
прокинешся аж навесні.

Петро Ребро

- Спробуй промовити репліку ведмедя спочатку обурено, а потім поблажливо, сміючись. Як тобі більше подобається? Так само поекспериментуй з реплікою сови. В якому випадку схоже, що тваринки посваряться?

Після репетицій кожна група має показати інсценівку іншій групі. На початку маленької вистави оголосить назву вірша, назвіть його автора. В кінці представте акторів. Глядачі віддячують акторам оплесками. Також важливо прокоментувати, що творчій команді особливо вдалося, а над чим варто ще попрацювати.

Я буваю різним

1. Прочитай вірші, які допомагають запам'ятати, як правильно вимовляти слова.

МІЖ СТОРІНОК

Я із книгами дружу.
Кожну книгу бережу.
Чемним дітям не з руки
Загинати сторінки.
Закладки потрібно мати,
То й не будеш загинати.

СЕРЕДИНА

У нашій мові так заведено:
Не середи́на, а се́редина.
Цей віршик – правило-підказка.
Запам'ятай його, будь ласка!

ДРОВА

Ми рубали з татом дрова.
Підійшла до нас корова,
Попросила не рубати,
Бо телятко хоче спати.
У телятка добрий слух,
А сокирка: "Бух та бух!"

Віра Правоторова

У кожному слові є склад, який вимовляється з більшою силою голосу, — **наголошений**. Голосний звук у ньому звучить чітко.

2. Спробуй вимовляти слова, ставлячи наголос на різні склади.

Телятко, запам'ятай, книга, добрий.

3. Скільки варіантів наголосу у двоскладових словах? У трискладових?
4. Прочитай слова. Чи однакові вони у написанні? А у вимові?

ЗАМОК

ЗАМОК

ПЛАЧУ

ПЛАЧУ

ДОРОГА

ДОРОГА

Слова, які пишуться однаково, а вимовляються по-різному, називаються **омографи**.

5. Складіть і запишіть речення з омографами "брати". Як змінюється значення слова зі зміною наголосу?

Літери бавляться!

Щоб розгадати ребуси,
скажи, що на чому.

А
НАС

З
ТИ

БА
Н

6. Спробуй здогадатися за назвою твору, про що він. А потім прочитай початок оповідання Ані Хромової.

Дракон, киш!

Одного ранку мама готувала на кухні печеню з грибами. А Юля сиділа за столом і малювала. Намалювала маму. Потім себе. Потім Юля намалювала, як повіяв вітер і відніс їх із мамою до зеленого лісу. А потім їй захотілося намалювати дощ із грибів. Але для дощу на аркуші забракло місця.

– Мамо, іди глянь, що я намалювала! – покликала Юля.

– Зараз, сонечко, хвилинку, – мама всипала до каструлі картоплю.

За хвилинку мама підійшла до Юлі. І побачила: олівці – розкидані, малюнок – зіжмаканий.

– Юлечко, що сталося? – здивувалася мама.

– Ти не хотіла йти! Значить, я погано малюю!

– Мені дуже шкода твого малюнка. Знаєш, усім часом доводиться чекати. Збери, будь ласка, олівці.

– Я – дракон! Гррр! Я не вмію збирати олівці! – загарчала Юля й побігла до кімнати бавитися м'ячем.

– Дракон? – здивовано пробурмотіла їй услід мама.

7. Юля ще кілька разів за день перетворювалася на дракона. Уявіть та інсценуйте ці ситуації.

8. Чи буває, що ти теж перетворюєшся на дракона? Яку емоцію відчуваєш тоді? Як на це реагують інші?

9. Потренуйся впізнавати різні емоції тут:
svitdovkola.org/um2/media4

10. Вимов звуки, що потрапили на сліди дракона. Згадай, як називаються такі звуки.

Приголосні звуки утворюються за допомогою голосу та шуму – **дзвінкі приголосні**, або тільки шуму – **глухі приголосні**. Звідки береться шум? Видихуване повітря натрапляє на перешкоди – губи, язик, зуби, піднебіння.

В українській мові 32 приголосні звуки, а букв для їх позначення – 22.

11. Прочитай пари дзвінких і глухих приголосних і порівняй, як вони звучать.

дзвінкі	[б]	[г]	[ґ]	[д]	[д']	[з]	[з']	[ж]	[дж]	[дз]	[дз']
глухі	[п]	[х]	[к]	[т]	[т']	[с]	[с']	[ш]	[ч]	[ц]	[ц']

Зверни увагу, деякі приголосні не мають пари.

дзвінкі	[в]	[й]	[л]	[л']	[м]	[н]	[н']	[р]	[р']	-
глухі	-	-	-	-	-	-	-	-	-	[ф]

12. Чи є у вашій класній чи шкільній бібліотеці книжки про драконів? Пошукайте і прочитайте їх.

13. Намалюй дракона, придумай йому ім'я. Чи можливо використати при цьому лише приголосні звуки?

14. Прочитай кінцівку оповідання "Драконє, киш!" Ані Хромової.

Мама сказала татові:

– Любий, сходи, будь ласка, до магазину. Скоро обід, а я не маю чим годувати дракона.

– Але ж є печеня, – не зрозумів тато.

– Дракони не їдять печені, хіба ти не знаєш? Купи принцесу. А краще двох, щоб лишилося ще на вечерю. Якщо свіжих принцес раптом немає, то купи корову. Але цілу, з рогами. Я читала, що дракони ковтають корів прямо з рогами.

– Я спробую... – пообіцяв спантеличений тато.

– А пообіді нам треба буде їхати шукати якусь печеру.

– Печеру? – здивувалися тато з Юлею.

– Так, печеру, – підтвердила мама. – Дракони не сплять у ліжках для дівчаток і ненавидять ковдри. Нам потрібна сира й холодна печера в дикому лісі, щоб ми там вклали спати нашого дракона.

– Зрозумів, – сказав тато. – Ну, я пішов.

І тут Юля подумала, що вона більше не хоче бути драконом. Якщо поміркувати, драконове життя їй зовсім не підходить.

– Мамо, тату, я – дівчинка... – сказала Юля.

– А де ж дракон? – запитали мама й тато разом.

– Я його вигнала! Тупнула ногою та сказала: "Драконє, киш!".

15. Уяви іншу кінцівку історії, обравши один з поданих варіантів.

- Якби мама Юлі теж перетворилася на дракона.
- Якби Юля не сказала: "Драконє, киш!".
- Якби тато справді купив двох принцес і корову.

16. Знайди в тексті слово з 13 букв, яке починається з літери "С". Розділи його для переносу.

17. Перекажи рідним оповідання за малюнками.

18. Напишіть Юлиному татові список покупок: для дракона та для приготування вечері.

19. Презентуйте свій список іншим групам.

Мінятися чи не мінятися?

1. Прочитай поради з "Великої книги почуттів" польського автора Гжегожа Касдепке (переклад Ярослави Івченко).

Ревнощі та заздрощі

Ревнощі – неприємне відчуття, коли хтось дуже важливий для нас (наприклад, мама, друг чи подруга) цікавляться кимось іншим більше, ніж нами. Це схоже на заздрощі – коли ми заздримо, що в когось начебто гарніші коси чи шапка. Хтось заздрить комусь і шкодує, що він не цей хтось інший, і хотів би бути не школярем, а, скажімо, поліцейським. Але найдивніше те, що коли ми заздримо або ревнуємо, нам тільки здається, що в нас є привід, бо чужа шапка найчастіше зовсім не краща за нашу. Тож заздрісникам не позаздриш.

- ☀ Якщо ти ревнуєш, що тато частіше бавиться із твоїм братиком, ніж із тобою, негайно йому про це скажи – тато розрадить тебе, і ти більше не відчуватимеш ревнощів.
- ☀ Якщо тобі хочеться мати такі ж гарні іграшки, як у друга, запитай, чи не могли б ви іноді гратися разом – обов'язково виявиться, що й твій друг тобі заздрить через якісь іграшки, і ти зможеш запросити його в гості.
- ☀ І головне: якщо тебе з будь-якого приводу охопить заздрість – подивися у дзеркало, усміхнися, навіть через силу, і кричи: "Заздрощі, геть!"

2. Що нового ти дізнався/дізналася про почуття? Чи будуть ці знання корисними для тебе? В яких ситуаціях? Чи допоможуть зрозуміти себе, пояснити поведінку інших?
3. Пригадайте якомога більше емоцій і запишіть їхні назви за абеткою.
4. Відгадай загадку. Чи одна в неї відповідь?
Буква – одна, а звуків – два.

Вимовляй правильно: буква "Щ" позначає два звуки: [шч].

5. Прочитай скоромовку тричі. Чи вдалося запам'ятати її?

На щиті комар пищить:
– Піднімайте вище щит!

Ігор Січовик

6. Познайтеся, хто може швидше вимовляти скоромовку без помилок.
7. Склади й запиши речення-скоромовку, використавши якомога більше слів з літерою "Щ" (їх можна знайти в словнику або в тексті на сусідній сторінці). Хай твій однокласник/твоя однокласниця прочитає скоромовку без помилок та ще й у швидкому темпі.

8. Прочитай українську народну казку про чоловіка, який обмінював те, що мав.

Каліточка

Були собі чоловік та жінка. Була в них пара волів. Ото жінка раз і каже чоловікові:

– Поведи воли та продай, справимо собі коня та воза, будемо їздити в місто та до родичів.

Чоловік **залигав** волів та й повів. Веде дорогою, аж ось наздоганяє його чоловік конем.

– Здоров був!

– Здоров! – відповів чоловік незнайомцю.

– А куди це воли ведеш?

– Продавати.

– Поміняй мені на коня, – пропонує незнайомий.

– Давай, – погодився чоловік.

Виміняв коня, сів верхи та й їде. Від'їхав недалеко і зустрічає чоловіка, який жене корову.

– Здоров був!

– Здоров!

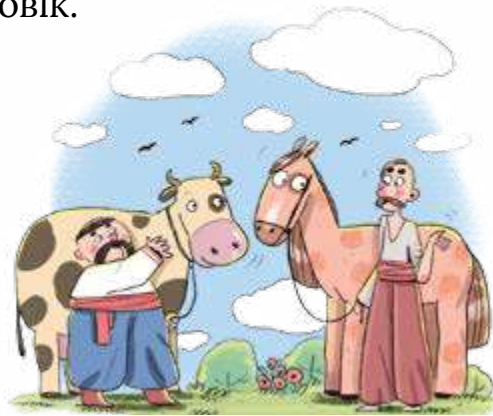
– А куди це ти їдеш?

– Коня продавати.

– Поміняй мені на корову!

– Давай, – знову погодився чоловік на обмін.

Помінявся, веде дорогою корову, аж бачить попереду пасуться свині та вівці. Зговорився він, виміняв корову на свиню, а потім – на вівцю, а вівцю на гуску, а гуску на півня, а півня на **калиточку** та й поспішає додому. Аж

тут тобі ріка розлилась. На березі стоїть перевіз, плату беруть, а в чоловіка ні копійчки. Він і питається:

– А перевезете мене? Дам калиточку.

– Сідай.

І переїхав на другий берег.

9. Назва казки – старовинне слово, яке ми нині не вживаємо. Спробуй здогадатися, що воно означає. Запиши свої припущення в зошиті. А підказку, яка допоможе зрозуміти значення слова, ти знайдеш у продовженні тексту на наступній сторінці.

10. Чи хочеться тобі дати чоловікові якусь пораду?

11. Уяви, чим закінчиться казка.

12. Намалюй у зошиті схему того, як змінювалася власність чоловіка. Скільки елементів буде у схемі? Чи допоможе вона розповідати казку?

Літери бавляться!

Щоб розгадати ребуси, скажи, на чому що.

С
СО

НИЙ
ДІЙ

ВАЛ
Р

13. Прочитай закінчення казки "Калиточка".

На тому березі стояла **в́алка** чумаків. Як розпитали ж вони чоловіка, за що він виміняв калиточку, сміються з нього.

– Що тобі, – кажуть, – жінка вдома за це зробить?
– Аж нічого! "Добре, що хоч сам живий вернувся", – скаже.

Та й побилися чумаки з чоловіком об заклад. Коли скаже жінка так, то чумаки віддадуть двадцять **маж** солі. Зараз одібрали одного з-поміж чумаків, послали до чоловікової жінки. Приходить він та й питає ту жінку:

– Здорова була! А що чула за свого чоловіка?
– Здоров! Та нічого не чуто.
– Він воли на коня проміняв.
– От добре, возик недорого коштує, якось купимо.
– Та й коня проміняв на корову.
– Це ще краще, буде у нас молоко!
– А далі корову проміняв на свиню!
– І то добре, будуть поросята!
А чоловік далі веде:
– А свиню на вівцю, та й вівцю проміняв на гуску, а гуску на півня, а півня на калиточку.
– І це добре, будемо, хто що заробить, чи він, а чи я, то все в калиточку складати.
– Та він і калиточку за перевіз віддав.
– Ну що ж, добре, що хоч сам живий та здоровенький вернувся, – такою була відповідь жінки.
Чумаки віддали чоловікові дванадцять маж солі. Повернувся він додому, та й не з порожніми руками.

14. Чи ти здогадався/здогадалася, що означає слово "калиточка"? Які слова в тексті тобі підказали? Які інші незнайомі слова тобі трапилися в казці? Чому їх тут так багато?

15. Чи здивували тебе відповіді жінки? Чому чумаки вирішили битися об заклад з чоловіком?

16. Чи міняєшся ти своїми речами з іншими дітьми? Чи не жалкуєш про це? Як ставляться до обміну твої батьки?

17. Чому жінка не розчаровувалася? Назвіть переваги, які вона знаходила для кожного нерівноцінного обміну.

18. Повправляйся у позитивному мисленні. Запиши в зошит речення, додавши свої ідеї.

*На прогулянці мої штани
забруднилися, зате...
Щато прийшов додому пізно і
не встиг почитати мені на ніч, зате...*

19. Вибери два варіанти, як чемно відмовити, або запропонуй свій.

– Вибач, я не можу дати тобі те, що ти просиш, воно й мені потрібно.

– Дякую, я не хочу мінятися.

– Іди геть!

Моя книжка

У твоєму житті відбувається стільки цікавого! Про це варто написати книжку. Виконуй завдання рубрики "Моя книжка" щомісяця — і в кінці року матимеш унікальний **артбук**.

Обкладинка

- Візьми альбом для малювання. Це — твоя майбутня книжка про тебе.
- Поміркуй, як вона буде називатися. Що намалювати на обкладинці? Чи варто наклеїти фото або інші зображення?
- На окремому аркуші зроби ескіз обкладинки та покажи однокласникам, послухай їхні коментарі та поради. Чи надихнули вони тебе на зміни?
- Уважно перевір, чи немає в написах помилок. За потреби звернися по допомогу до однокласників, учителя, родичів.
- Тепер можна на новому аркуші оформити все начисто і приклеїти його на обкладинку альбому.

Спогади про перший клас

- Знайди в зошиті текст, який ти записав/записала раніше, про свій перший день у школі. Прочитай його. Чи годиться він для книжки? Чи хочеш ти в ньому щось змінити? Перепиши текст на окремий аркуш або склади новий.
- Сторінку з текстом наклеї у книжку та придумай оформлення: як записати заголовок, де розмістити ілюстрацію чи фотографію.

Почитайте розповіді одне одного та поділіться враженнями. Пам'ятайте поради Дружисловика.

Ідеї для товщої книжки

Якщо тобі хочеться, приділи ще кілька сторінок книжки спогадам про перший клас. Розкажи про ваші улюблені ігри минулого року або про цікаві місця, які ви відвідали. Можливо, ти захочеш залишити на сторінках книжки розповідь про подію, якою пишаєшся, або про кумедний випадок.

Якби речі говорили

1. Прочитай початок казки Наталі Малетич про те, що звеселило сірий день.

Парасолька

Одного похмурого ранку мама будила Марка, а йому так не хотілося вставати! Він розплющив одне око, побачив, що надворі йде дощ.

- Не хочу до школи, дощ падає...
- А я хочу, – раптом почув Марко чийсь тихенький голосочок.
- Я люблю дощ.
- Ти хто?!
- Я – парасолька. І мені вже набридло сидіти в шафі...

Марко розплющив уже обидва ока, зіскочив з ліжка й витягнув із шафи свою парасольку. Кольорові автомобільчики на ній ніби чекали, щоб кудись поїхати.

- Швидше, хочу під дощ! – наказала парасолька.
- Ти вмієш розмовляти... – вражений Марко відразу почав одягатися.

Дощ лив як з відра. Хлопчик у яскравих **гумака́х** чалапав за мамою й тихо розмовляв з парасолькою:

- А чому ти так любиш дощ?
- Бо він схожий на музику. Послухай, як стукають краплі по **рінва́х** та підвіконнях, подивися, якими чудесними бульбашка́ми скачуть по калюжах. І найголовніше: без мене ти змок би до нитки, – пояснила парасолька. – Ти можеш застудитися, а я ні. Тому мені подобається тебе оберігати.

2. Що ти відчуваєш дощового ранку? Чи залежить твій настрій від погоди?
3. Чи є в тексті слова, яких ти раніше не чув/не чула? Чи можеш здогадатися, що вони означають?
4. Знайди в казці яскраве порівняння, що описує сильний дощ.
5. Придумай і запиши в зошит влучні порівняння, доповнивши ними подані речення.

Хмарини в небі висіли важкі, як...
Калюжі на тротуарі розлилися, мов...
Вітер шумів, наче...

6. Знайди у слові "парасолька" букву, яка не звучить.

Знак м'якшення "ь" вказує, що попередній приголосний вимовляється м'яко.

7. Прочитай і порівняй слова. Як вимовляється в них останній звук – твердо чи м'яко?

Рис – рись, син – синь, стан – стань, лан – лань.

8. Випишіть у зошит 10 слів зі знаком м'якшення. Скористайтеся книжками з класної бібліотеки.

9. Придумайте, який предмет міг би завести з вами розмову. Створіть комікс та презентуйте його іншим. Поділіться враженнями від робіт одне одного.

10. Прочитай кінцівку казки "Парасолька" Наталі Малетич.

У школі Марко розклав парасольку сохнути в кутку класу, серед інших парасольок.

"Цікаво, чи й вони такі ж чарівні, як моя?" – подумав хлопчик і побіг до друзів. Про ранкову пригоду він не розповідав нікому. Хто б повірив, що парасолька розмовляє?

Увечері, коли Марко йшов із татом додому, вітер раз у раз намагався видерти парасольку з рук.

– Тепер я тебе захищаю, – прошепотів Марко.

Та хоч як міцно хлопчик тримав парасольку, вітер таки висмикнув її з рук і поніс вулицею. Парасолька пролетіла кілька метрів, шубовснула в калюжу і загойдалася на хвильках. Вона була, мов кораблик, – зі **щоглою**, але без вітрил.

– Важкий у тебе видався день, – співчутливо говорив хлопчик, миючи під душем кольорові автомобілі на синій тканині.

– Зате я нині політала і поплавала, – задоволено промовила парасолька. – Мені так сподобалося!

– І мені дуже сподобалося йти з тобою до школи, – усміхнувся Марко.

11. Як гадаєш, парасольки інших дітей у класі Марка теж чарівні? А твоя?

12. Відшукай у тексті слова, які називають частини корабля. Знайди одне з них у "Тлумачку".

13. Як відреагувала парасолька, потрапивши в калюжу, – зраділа чи засмутилася? Яка риса характеру допомогла їй у цьому – оптимізм, чесність, жорстокість? Чи притаманна ця риса тобі? Розкажи, як вона проявляється.

14. Як Марко висловив своє співчуття парасольці?

15. Вибери два варіанти фраз, які допоможуть підтримати когось у скрутну хвилину.

– Важкий у тебе сьогодні день!

– А я знав/знала, що так буде! Ти б краще...

– Це справді неприємно.

Не лише знак м'якшення позначає на письмі **м'якість** попередніх приголосних. Літери "І", "Я", "Ю", "Є" теж виконують цю роботу.

16. Прочитай склади і порівняй, як звучать приголосні.

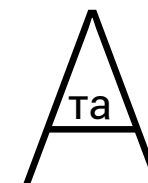
Ла – ля, зи – зі, ру – рю, не – не.

17. Знайди в тексті на сусідній сторінці слова, в яких літери "І", "Я", "Ю", "Є" стоять після букв, що позначають приголосні. Запиши їх у зошит. Чи потрібен у них знак м'якшення?

Літери бавляться!

Щоб відгадати ребуси, скажи, в чому що. Склади та запиши власні ребуси.

18. Прочитай та відгадай.

Урожайні загадки

Брілики наділи,
Вийшли на горбочки,
Дощику зраділи
Хлопчики- ...

Дуб величний восени
Стрепенувсь на холоді,
І посипалися вниз
У кашкетах ...

Має сотні колючок,
Та вона гостинна –
Дасть на чай нам ягідок
Запашна ...

Вився-плівся по горόδю
І посеред грядки вгруз.
Він найбільший з свого роду,
Ніби сонечко ...

Рудопузі коlobочки
Роздягнулись до сорочки,
Бо колючі в них **жупани**.
Здогадались? Це ...

Ольга Атаманчук

19. Що допомагає відгадати ці загадки? Чим вони схожі на вірші? А чим від них відрізняються?

20. В одній із загадок згадується назва старовинного одягу, знайди її та уточни значення.

21. Запишіть слова-відгадки та слова, що з ними римуються, в зошит. Додайте ще рими до кожної пари. Чи легко їх знаходити?

На холоді – жолуді – малоді.

22. Випишіть із загадок слова з м'якими приголосними. Як позначається їхня м'якість на письмі?

Інколи наше мовлення засмічує **сұржик** – суміш слів різних мов, їх перекручення. Помічаймо помилки та вживаймо справжні українські слова!

23. Знайдіть у загадках українські відповідники до суржикових слів.

~~Рубашка, осінню,
огород, роздітися.~~

Обережно:
суржик!

24. Запам'ятай загадку, яка тобі найбільше сподобалася. Кому ти можеш її загадати?

25. Запросіть друзів до гри "Загадкове поле" в "Ігро-теці" (с. 122-123).

Знайомтеся: зірка!

1. Прочитай пізнавальний текст, поданий у вигляді інфографіки.

(Із сайту jmil.com.ua)

2. Яку інформацію про Сонце ти знав/знала раніше? А яка була для тебе новою? Запиши один або кілька нових фактів у зошит і запам'ятай.

3. Згадай, у яких випадках люди називають когось "моє сонце". До кого ти можеш так звернутися?
4. Порівняй, як пишеться слово "сонце", коли називає космічний об'єкт, а як — коли називає людину.

Моє сонце!

Власні назви — назви одиничних, унікальних об'єктів. Вони пишуться з великої літери. Це імена та прізвища людей, клички тварин, назви географічних, космічних об'єктів, літературних творів.

Тарас Шевченко — гордість України.

5. Кого називають "справжня зірка"? Чому? Яких яскравих, видатних особистостей нашої країни ти знаєш?

6. Складіть і заповніть таблицю "Зірки України в різних галузях" за зразком.

№	Українська зірка	Галузь
1	Леонід Каденюк	Космонавтика
2	Іван Франко	Література
3	Яна Клочкова	Спорт

7. Прочитай розповідь Богдана Коломійчука про наших славетних співвітчизниць, подану в збірці “Це зробила вона”.

Анна та Марія Музичук

Це історія про двох сестер-чемпіонок, які здобули перші перемоги ледь не раніше, ніж навчилися читати або їздити на велосипеді.

Старша Анна й молодша Марія народилися на Львівщині. Учатися грати в шахи вони почали рано. Десь дворічними дівчатка вже знали, як “ходять” фігури.

Перші серйозні перемоги сестри здобули ще школярками. Шестирічна Анна стала чемпіонкою Європи з шахів серед дітей до 8 років. Навряд чи бодай хтось сподівався на її перемогу. Та й головний приз – велосипед – був для неї добряче великим.

Марія здобула своє “золото” в десять років. Спершу стала чемпіонкою України серед дівчаток свого віку, а потім – і чемпіонкою Європи. Саме тоді почалася її блискуча шахова кар’єра.

Нині Марія – чемпіонка світу з класичних шахів, Анна – чемпіонка світу зі швидких шахів. Можливо, коли ви це читатимете, спортивних титулів у сестер неабияк побільшає.

Історія шахових королів Музичук – насамперед приклад того, як досягнути мети, не відступаючи перед труднощами. Адже програші й у них теж бували.

Треба вміти не здаватися, а робити висновки й рухатися далі. “І одного дня ти помітиш, що мрії в тебе закінчилися. Вони збулися, тому треба вигадувати нові”, – так сказала Анна.

8. Випиши з тексту факти, які тебе найбільше вразили.
9. Які почуття викликали в тебе успіхи сестер Музичук – здивування, заздрість, гордість, радість?

10. Де можна дізнатися новини про спортсменок? Чи стежиш ти або твої рідні за спортивними подіями? Яким ЗМІ надаєте перевагу – телебаченню, радіо, газетам, сайтам? Знайди останні новини про сестер Музичук.

11. Порівняйте, чим відрізняється інформація сайту новин від поданої в книзі “Це зробила вона”.

← → ↻ 🏠 ⓘ 🔒 <https://zaxid.net> ... 📧 ☆ ⬇️ 📄 ⏏️ ⏩

☰ 🔍

Львів'янки Анна та Марія Музичук стали срібними призерками шахової Олімпіади

На Всесвітній шаховій олімпіаді, яка тривала з 24 вересня до 5 жовтня у Батумі, жіноча збірна України посіла друге місце.

Варто відзначити, що у складі збірної України виступили одразу дві львів'янки – сестри Анна та Марія Музичук. Також жіночу збірну України представляли Анна Ушеніна, Наталія Жукова та Юлія Осьмак.

Окрім того, під час турніру Анна Музичук отримала нагороду Caissa Award як найкраща шахістка 2016 року.

12. Прочитай африканську народну казку.

Мудрий павук

Якось африканський бог Джуок запитав у Сонця й Місяця:

– Як ви гадаєте – на Землі багато людей чи мало?

– Багато, – відповів Місяць.

– Мало, – відповіло Сонце.

– Схоже, Сонце, нічого ти не знаєш! – сказав Джуок.

Розгнівалося Сонце.

– Я мало знаю про людей, бо вони ховаються, коли я сходжу. Моє проміння для них надто гаряче. А Місяць світить м'яко. Хіба це справедливо?

І розлючене Сонце опалило ніжний Місяць. Й досі на його світлому обличчі можна побачити темні шрами. І тримається він якомога далі від Сонця.

Сказав тоді Джуок:

– Сонце дуже самотнє, немає в нього ні сестер, ні братів. Я зараз почаклую і створю ще одне Сонце.

Але його почув павук і сказав:

– Не роби цього, Джуоче! Якщо на небі буде два Сонця, стане надто спекотно і люди загинуть.

І Джуок послухав павука. Однак Сонце все чуло й крикнуло павукові:

– Ти, павуче, відрадив Джуока, і за це я не хочу тебе бачити. Віднині й на очі мені не з'являйся!

Відтоді в Африці павуки вдень ховаються, а на полювання виходять аж уночі.

13. Чим тебе здивувала ця казка? Що в ній суто африканське, незвичне для нас? Згадай українські казки, де Сонце є персонажем.

14. Які риси характеру проявив кожен персонаж? Як саме? Хто з них тобі найбільше подобається, чому? Намалюй у зошиті його портрет і опиши вдачу, скориставшись словами-підказками.

Слова-підказки: дратівливий, мудрий, самотній, ніжний, турботливий, добрий.

15. Якою була реакція Джуока, коли Сонце опалило Місяць? Як ти поводишся, коли стаєш свідком того, що хтось ображає слабшого?

16. Вибери варіанти фраз, які ти використав би/використала б, щоб зупинити того, хто кривдить інших.

– Припини! Так не можна чинити!

– Стоп! Те, що ти робиш, ображає!

– Зупинися! Ти кривдиш слабшого.

– Не вдавайся до насильства! Спробуй розв'язати конфлікт словами.

17. Знайдіть у класній чи шкільній бібліотеці казки різних народів світу. Хай кожен обере та прочитає одну, а потім розкажіть їх одне одному.

Наш театр

Прочитай оповідання про осінь у лісі та уяви виставу з таким сюжетом.

Осінні сні клена

Ми пішли до лісу подивитися на осіннє вбрання дерев. Зупинились біля високого клена. Посідали. Яка краса відкрилася перед нами! Стоїть клен у яскравому барвистому вбранні, а листочки ж ні затремтять, ні зашепотять.

— Дивіться, діти: клен спить. І сниться йому все, що бачив од весни до осені. Ось жовтий листочок — мов золота кульбабка. Весною клен був зачарований її красою. Запам'ятав. А як заснув, то й пригадав весну — листочок і пожовтів.

А там, бачите, листочок — мов ранкова зоря — рожевий і ласкавий. А цей — як вечірня заграва на вітряний день.

На цій гілочці — яскравий і гарний, немов крило вівільги. Мабуть, сиділа колись тут вівільга, а зараз приснилося кленові її крило.

Ми принишкли й милувалися красою. Усі наче боялися потривожити чарівний сон клена.

Василь Сухомлинський

Сплануйте інсценівку за мотивами оповідання.

План інсценівки

1. Початок.

Виходить Клен, каже, що засинає і хоче, щоб йому наснилися спогади про літо, що минуло.

2. Вихід груп по черзі.

Кожна група розповідає про себе, танцює, чіпляє на Клена листочок свого кольору. Клен прокидається, розповідає свій сон, радіє листочку. Знову засинає.

3. Фінал.

Клен розглядає листя, каже, як добре спиться.

Для постановки вистави об'єднайтеся в кілька груп: "Клен", "Кульбабки", "Сунічки", "Жабки", "Грибочки", "Білочки", "Вівільги". Створіть костюми та листочки.

- Підготуйте свій вихід. Домовтеся про репліки кожного члена групи. Вигадайте рухи для танцю. Проведіть репетицію.

- Скористайтесь аудіотреками: svitdovkola.org/um2/media5

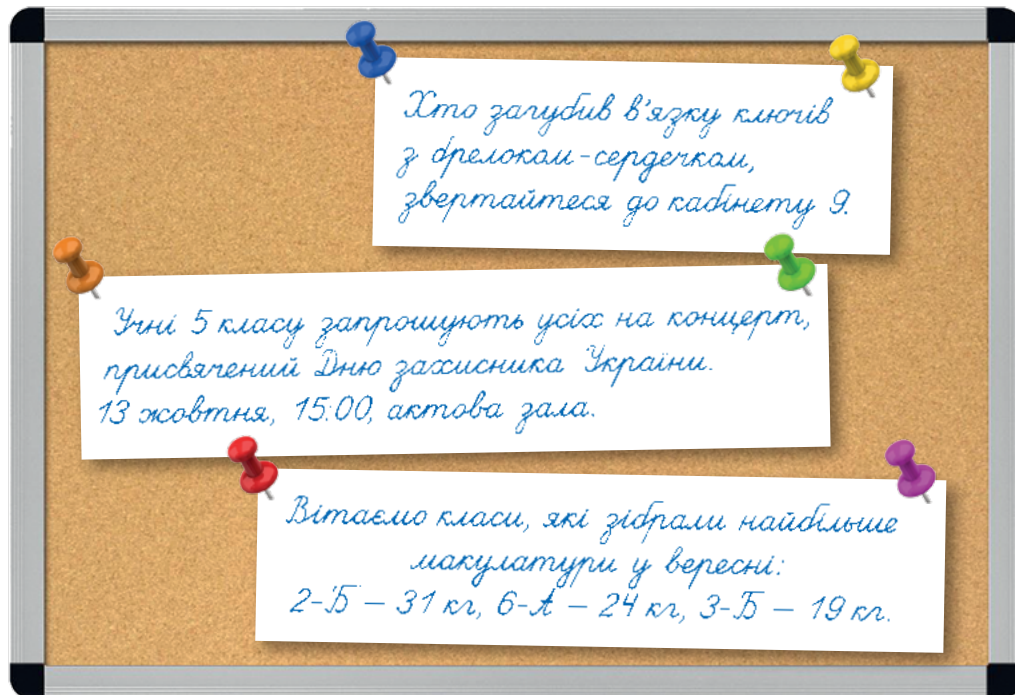

Запросіть на свою виставу глядачів з інших класів.

- Поділіться враженнями від роботи: що вдалося, а що — ні. Поміркуйте, за що можна похвалити одне одного, які дати поради.

Дошка оголошень

1. Прочитай повідомлення на шкільній дошці оголошень.

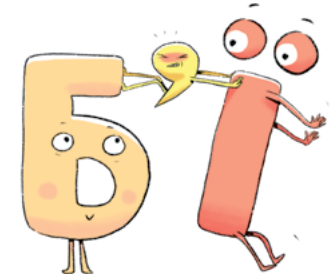
2. Які оголошення містять інформацію, важливу для багатьох, а яке – для когось одного? Як довго має бути розміщений на дошці кожен аркуш?
3. Чи є у вашій школі дошка оголошень? Знайдіть її та ознайомтеся з інформацією, яка там розміщена. Для кого вона – для вчителів, батьків, учнів?
4. Створіть дошку оголошень вашого класу. Підготуйте аркуші та напишіть на них повідомлення про важливі події. Не забудьте вказати час і місце їх проведення.

5. Знайди в тексті оголошень слово з апострофом. Згадай, що цей знак означає. Прочитай пари складів з апострофом та без нього. Чим відрізняється звучання приголосних у них? У якому випадку приголосний звучить твердо? У якому складі більше звуків?

Бе – б'є, пю – п'ю, мя – м'я.

Слово **апостроф** у перекладі з грецької мови означає "зігнутий". Цей знак ставлять у словах перед "Я", "Ю", "Є", "І", щоб не дати їм пом'якшити попередні приголосні.

У бур'яні сховався буряк.
Не їж **пюре** біля комп'ютера.

6. Запиши словами назви чисел: 5, 9, 15, 19. Після яких літер ти поставиш апостроф?

Літери бавляться!

Розгадай ребуси. У ребусах кожен апостроф перед словом або за ним означає, що перші або останні букви треба відкинути.

7. Прочитай сторінку з книжки "Листи на війну. Діти пишуть солдатам" (упорядники Валентина Вздольська, Оксана Луцківська).

8. Кому адресований лист? Хто його автор? Чи знайомі вони одне з одним? Що відчуватиме солдат, коли прочитає лист? Чому військовим важливо чути слова подяки та підтримки?
9. Які слова виділені в тексті? Чому?

10. Спробуй здогадатися, що означає слово "анонімно", написане у правому верхньому кутку листа. Поміркуй, чому автор не захотів написати своє ім'я.

11. Знайди у тексті листа всі слова зі знаком м'якшення. Випиши їх у зошит.

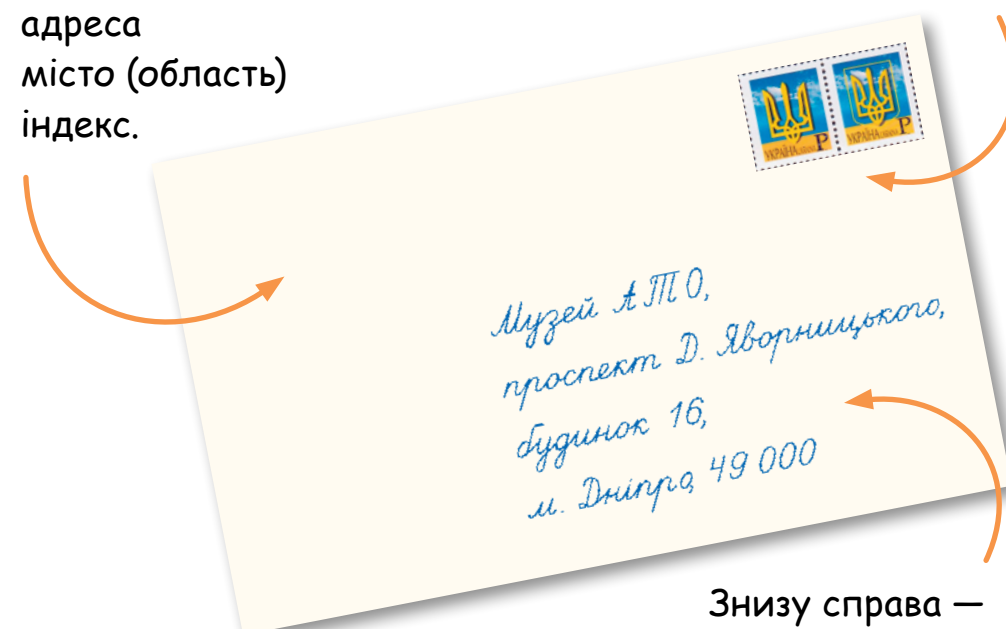
12. Напишіть лист військовим, щоб підтримати їх. Як можна привітатися в такому листі? Як звернутися до адресата? За що йому/їй можна подякувати? Що побажати? Підписати лист чи лишити його анонімним?

13. Намалюйте листівки військовим, додайте їх до листа і надішліть до Музею АТО, що в місті Дніпрі. Звідти їх передають у військові частини. Зверніть увагу, як треба підписувати конверт.

Зверху зліва — дані відправника:
прізвище, ім'я
адреса
місто (область)
індекс.

Наклей марку
для оплати листа.

Знизу справа —
дані отримувача.

- 14.** Згадайся за ілюстрацією, про що йдеться у творі, а потім прочитай його.

Свічечка букви “Ї”

Хай це, можливо, і не найсуттєвіше,
але ти, дитино,
покликана захищати своїми долоньками
крихітну свічку букви “І”,

а також,
втягнувшись на пальчиках,
оберігати місячний серпик
букви “Є”,
що зрізаний з неба
разом із ниточкою.

Бо кажуть, дитино,
що мова наша – солов'їна.
Правильно кажуть.

Але затям собі,
що колись
можуть настати і такі часи,
коли нашої мови
не буде пам'ятати
навіть найменший
соловейко.

Тому не можна покладатися
тільки на солов'їв,
ДИТИНО.

Іван Малкович

- 15.** Поміркуй, як саме ти можеш захистити українські літери. Що означає “не покладатися тільки на слов’їв”?

- 16.** Українську мову називають солов'їною за її милозвучність та співучість. Чи ти чув/чула колись спів цієї пташки? Прослухай аудіо за посиланням: svitdovkola.org/um2/media6

- 17.** З чим поет порівнює літери “ї” та “є”? Ці літери – унікальні! Вони існують лише в українській абетці. На що вони здаються тобі схожими? Намалюй.

- 18.** Згадайте та запишіть якомога більше слів з літерою “ї” або “є” за 10 хвилин. Скільки з них з апострофом? Прочитайте свої списки іншим групам.

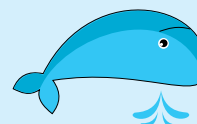
- 19.** Вибери 4 варіанти привітання українською.

– Добридень!	– Привет!
– Доброго ранку!	– Привіт!
– Вітаю!	– Здрасте!

— Літери бавляться!

Розшифруй слова та запиши їх у зошит. Якщо в ребусі зображення розміщене догори ногами, то називай звуки слова з кінця до початку.

Правда чи ні?

1. Прочитай давньоіндійську притчу.

Притча — коротка розповідь, яка допомагає нам зробити мудрий висновок.

Слон та сліпі

Сперечалися сліпі, що таке слон. Перший обмацав його ногу та сказав, що слон — це колона. Чоловік, який схопився за хвіст, стверджував, що він — мотузка. Той, хто сперся об бік слона, наполягав, що він — стіна. Змією назвав слона той, хто тримав у руках хобот, килимом — той, хто взявся за його вуха. Сліпий, що вхопився за бівень, доводив, що слон — це спис.

2. Поміркуй, які твердження істинні.

- ☀ Жоден сліпий не мав рації.
- ☀ Усі сліпі мали рацію.
- ☀ Ніхто з чоловіків не міг зрозуміти, який слон насправді, бо не мав повної інформації про нього.
- ☀ Ці чоловіки ніяк не могли б отримати повної інформації про слона.
- ☀ Щоб дізнатися правду, незрячим треба було послухати розповіді одне одного й повірити в них.

3. Який висновок можна зробити з цієї притчі? Чи завжди, коли ми робимо судження про людей, події, предмети, ми маємо про них повну інформацію?

4. Намалюйте схему для переказування притчі.

5. Прочитай українську народну приказку. Що спільного вона має з притчею?

— Смачна каша!
— А ти їв?
— Ні!
— А звідки знаєш?
— Чув, як бачили, як говорили ті, що їли!

Запам'ятай правильні українські слова.

Обережно:
суржик!

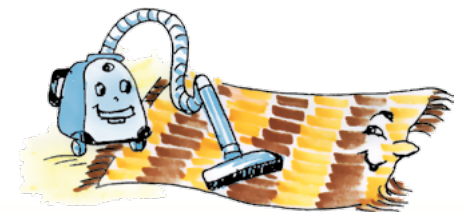

Не “кав’ор”, а “кілим”

Якщо добре чистити КИЛИМ,
Стане КИЛИМ чистим та милим.

Не “самольот”, а “літак”

— Самольот — це ЛІТАК?
— Так, так, так!

6. Пригадайте, що таке небилиці. Прочитайте кілька з них.

Пан Перевертас

(уривок)

Коли удома все гаразд,
Приходить пан Перевертас –
І тільки поруч він з'являється,
Одразу все перевертається:
Жене до нірки кішку мишка,
Мене читає зранку книжка,
Блукає братик по оселі,
Збирає іграшки на стелі.
Такий він, пан Перевертас!
Якби щодня бував у нас,
То став би рідним і близьким,
Шкода, батьки не дружать з ним...

Сергій Пантюк

* * *

Народився я тоді, коли мій дід був маленьким, а батька ще й на світі не було. Ото дід і каже: “А хто з нас піде в ліс по дрова?”. А я кажу: “Або ви, діду, йдіть до лісу, а я буду вдома, або я буду вдома, а ви йдіть до лісу”. Піде дід до лісу, принесе дров, ми розпалимо піч, аж у ній холодно зробиться. А на пріпічку посіємо зернятко проса. І вродить того проса сто снопів – та все гречка. А на ту гречку якось внаїдилася бджола, то ми ту бджолу впіймали і взяли з неї сім діжок меду.

Як стали його їсти, то тільки й вистачило, що дідові губи помазати. Ось так ми й хазяйнували, аж поки батько народився.

(З народної творчості)

7. Яка небилиця сподобалася тобі найбільше? Чому? Намалюй до неї ілюстрацію.

8. Поміркуй, чому люди вигадують небилиці. І чому – обманюють?

9. Розглянь малюнок і поясни, чим жарт відрізняється від брехні.

10. Складіть небилицю. По черзі записуйте на аркуші речення, не читаючи вже записані.

Як дізнатися, чи всі слова написані правильно?

Багато слів пишуться так само, як ти їх чуєш.

Якщо звук чути нечітко і виникає сумнів, яку саме літеру писати, можна подивитися написання слова в орфографічному словнику чи запитати у дорослих.

11. Прочитайте свої небилиці однокласникам. Похваліть роботи одне одного – що саме було вдалим (несподівані ідеї, влучні слова, рими, порівняння, презентація роботи). Дайте поради, що можна було б поліпшити. Подякуйте одне одному за увагу.

12. Прочитай вірш.

Бабуся

Стояла собі хатка –
Дірявий чобіток.
А в ній жила бабуся,
Що мала сто діток.
Така була сімеечка,
Сімеечка мала!
Ніяк із нею впоратись
Бабуся не могла.

Пішла бабуся на город
По моркву й буряки,
Пішла вона до пекаря
По хліб і пиріжки.
А сто дітей – не ледарі,
Пішли збирати хмиз.
Усі взяли по гілочці
Й набрали цілий віз.

Води взяли по крапельці –
І повний казанок!
І наварили борщю
Бабуся й сто діток.
А потім сто цеглинок
Вони принесли вмиль,
І склали з них будиночок,
І стали в ньому жить.

А потім сто зернинок
Поклали в землю в ряд.
І вирости з них квіти,
І став квітучий сад!
А якби та бабуся
Не мала сто діток,
Була б і досі хатка –
Дірявий чобіток!

Наталія Забіла

13. Який настрій у тебе викликав вірш? Чому? Як ти уявив/уявила собі дітей, бабуся, їхню господу?

14. Послухай пісню у виконанні
Марії Бурмаки на слова
цього вірша:
svitdovkola.org/um2/media7

15. Чим відрізняється пісня від вірша? Що додалося?
На що ти більше звертав/звертала увагу під час
слухання – на слова чи на музику? Чому?

16. Подивися відеокліп
за посиланням:
svitdovkola.org/um2/media8

17. Чим кліп відрізняється від аудіозапису пісні? Що
спільного, а що додалося? На що ти більше звер-
тав/звертала увагу – на слова, музику чи зобра-
ження?

18. Подивися відео без звуку й спробуй розповісти, що
відбувається, своїми словами. Чи виходить схоже
на вірш Наталі Забіли? Чому?

19. Послухай аудіо кілька разів та запам'ятай пісню.

20. Пограйте в гру "Факти та здогадки". Кожен учень
має сказати три факти про себе, лише два з яких є
правдивими. Решта мають здогадатися, що саме –
вигадка.

Моя книжка

Зроби нові сторіночки для своєї книжки, доповнивши її цікавими фактами про себе.

Цікаві факти про мене

- На окремому аркуші продовж речення про себе.

Моя улюблена пора року —
 Моя улюблена книга —
 Мій улюблений колір —
 Мій улюблений урок —
 Мій улюблений мультфільм —
 Моя улюблена гра —
 Мій найкращий друг —
 Моя мрія —

- Уважно перевір, чи немає у записах помилок. За потреби подивись у словнику або звернися по допомогу до однокласників, учителя, родичів.

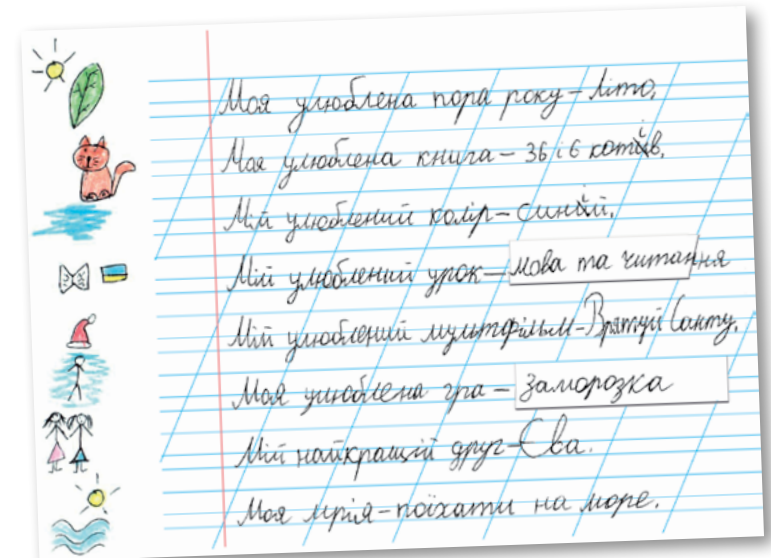
Що робити, якщо в записах помилка?

Обери один із варіантів.

- Охайно закресли неправильну літеру чи слово та зверху напиши правильний варіант.
- Заклей слово з помилкою клаптиком паперу, а на ньому напиши правильно.
- Замалюй помилку коректором. Коли він висохне, виправ її.
- Якщо хочеш, можеш переписати всю сторінку.

- Прикрась аркуш малюнками.

Проведіть презентацію нових сторінок у класі. Помічайте та хваліть вдалі ідеї однокласників. Це надихає!

Ідеї для товщої книжки

Напиши більше цікавих фактів про себе та рідних.

Згадай перед канікулами

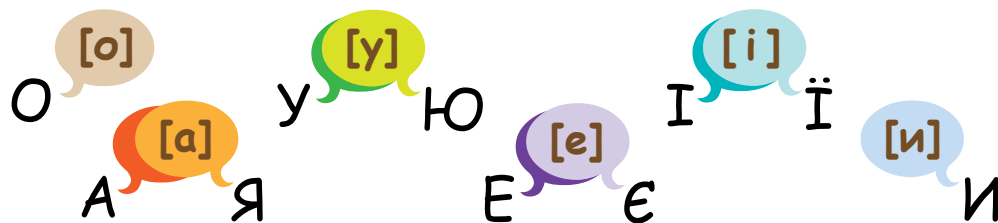
1. Розглянь схеми та пригадай те, що ти вже знаєш про звуки і букви.

Схема 1. Звуки і букви

Схема 2. Голосні звуки і букви, що їх позначають

2. Пригадай, як правильно вимовляти ці слова. За потреби скористайся підказкою на форзаці підручника.

Середина, закладка, сторінки, дрова.

3. Яке слово написано з помилками? Як це перевірити?
Грак, гава, гелготіти.

4. Розглянь схему та згадай літературні твори, які ти читав/читала. Який тобі сподобався найбільше? Чому?

Схема 3. Літературні твори

5. Згадай вистави вашого театру. Поміркуй, чому важливо, з якою інтонацією актори промовляють свої репліки.

6. Розіграйте в парах діалоги, які можуть відбутися в одній із наведених ситуацій. Пам'ятайте поради Дружисловика.

- Однокласник показує тобі сторінку свого арт-буку, а ти бачиш там слово з пропущеною літерою.
- Подруга пропонує обміняти яблуко на пиріжок.
- Ти бачиш, що двоє дітей забрали у когось пенал та не віддають.

7. Привітай друзів з початком канікул. Напиши лист комусь із них чи оголошення для всіх.

Твоя Україна

1. Розглянь та прочитай сторінку буклета для туристів, які подорожують нашою країною.

Ласкаво просимо до України!

Одна з найбільших країн Європи
відкриває вам свої принади!

Завітайте до столиці України – міста Києва.

Українські Карпати славляться своїми гірськолижними й туристичними трасами.

Якщо вам до душі відпочинок біля води, відвідайте пляжі Азовського та Чорного морів.

Скуштуйте традиційні страви української кухні: борщ, вареники, галушки, пампушки.

2. Чому для туристичного буклета обрали саме таку інформацію про нашу державу? Чим ще можна зацікавити гостей?
3. Розгляньте карту України. Прочитайте назви міст, гір, річок. Згадайте, де ви бували, та розкажіть одне одному.

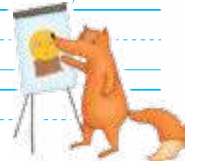
Пам'ятай! Назви географічних об'єктів пишуться з великої літери.

Київ, Україна, Чорне море, Карпати, Дніпро.

4. Зробіть рекламний плакат про Україну. З допомогою дорослих роздрукуйте світлини визначних місць, наклейте їх на ватман та влучно підпишіть.

Завітайте
до замку Любарта
в Луцьку!

5. Зверни увагу, як правильно говорити українською.

Друже, куди їдеш?

До Одеси!

~~В Одесу!~~

Де ти зараз?

В Умані.

6. Читаючи вірш, уяви, ніби ти гуляєш улюбленими місцями рідного краю.

З тобою

Послухай, як струмок дзвенить,
Як гомонить ліщина.
З тобою всюди, кожен мить
Говорить Україна.

Послухай, як трава росте,
Напоена дощами,
І як веде розмову степ
З тобою колосками.

Послухай, як вода шумить –
Дніпро до моря лине, –
З тобою всюди, кожен мить
Говорить Україна.

Петро Осадчук

7. Які рядочки тебе вразили? Прочитай їх уголос із відповідною інтонацією.
8. Чи прислухався/прислухалася ти колись до звуків природи? Розкажи про це.
9. Чому дзюрчання струмка, шелест трав, шум Дніпра викликають у поета відчуття, ніби з ним "говорить Україна"? Про що може бути ця розмова?

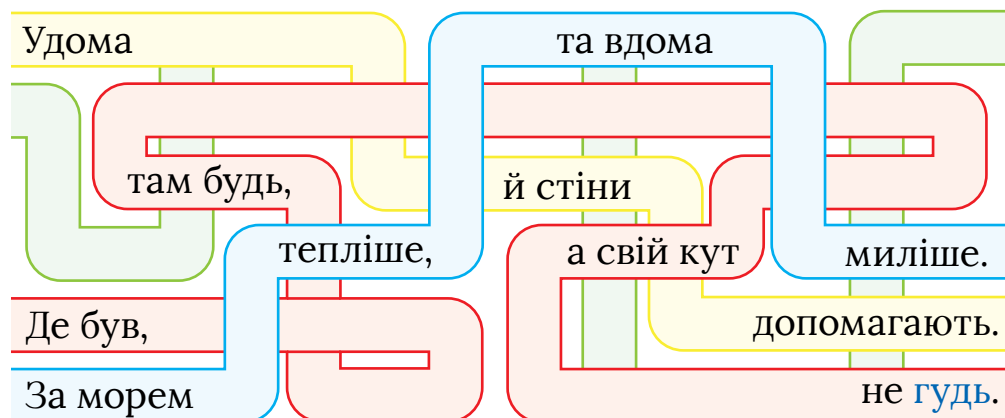
10. Знайди у вірші географічні назви. З якої літери вони написані?
11. У які моменти ти відчуваєш особливий зв'язок з рідною країною?
12. Що б ти хотів/хотіла сказати Україні?
13. Що виникає у вашій уяві, коли чуєте або промовляєте слово "Україна"? Розгляньте мапу думок про Україну. Які слова ви додали б?

14. Поміркуйте, як ви можете виразити свою любов і повагу до рідної землі. Які добрі справи вам до снаги? Можна почати з найменшого – прибрати подвір'я свого будинку чи школи, посадити квіти, всміхнутися сусідці, допомогти друзів.

15. Збери зі слів у лабіринті три українські прислів'я та запиши їх у зошит.

Прислів'я — короткий народний вислів, що містить певний висновок.

16. В одному з прислів'їв ужито давнє слово. Що воно може означати?
17. Чи траплялися тобі ситуації, коли доречно було б згадати одне з цих прислів'їв? Які ще народні вислови ти знаєш? Пошукай в інтернеті чи розпитай рідних.
18. Здогадайся, до яких відомих прислів'їв підійдуть ці ілюстрації.

19. Проілюструй прислів'я, яке тобі до вподоби, і запропонуй однокласникам відгадати його за твоїм малюнком.
20. Прочитай слова. Поміркуй, чому їх так згрупували.
- ☀ Україна, море, Артур, щастя, прислів'я, м'яч, допомога.
 - ☀ Рідна, милий, нове, українські, щасливіа.
 - ☀ Допомагати, читав, зрадію, подорожуємо.

Слова, які називають предмети і відповідають на запитання **хто? що?**, називаються **іменники**.

Слова, які називають ознаки предметів і відповідають на запитання **який? яка? яке? які?**, називаються **прикметники**.

Слова, які називають дію і відповідають на запитання **що робити? що зробити?**, а також **що робив? що зроблю? що робимо?** тощо, називаються **дієслова**.

21. Запишіть у два стовпчики якомога більше іменників, які відповідають на запитання **хто?** і **що?**

Хто?	Що?
папуга	стіл
мама	новина
Яна	казка

Твій рідний край

1. Прочитай уривок з повісті "Третій сніг" Івана Андрусяка.

Назва для лісу

Трапилося це в одній дивній і гарній країні, яка не мала назви. Її мешканці, а також люди із сусідніх країн, іменованих селами, називали її просто лісом.

Проте їжакові Петрові це не подобалося. Бо де ж таке чувано, щоб ціла країна – нехай не надто велика й не особливо славетна – звалася просто собі лісом, та й усе...

"Ні, так не годиться", – думав їжак Петро і кожного ранку вигадував рідній країні нову назву. Коли сон уже майже минав, але очі ще дуже не хотілося розплющувати, він лежав у солодкій дрімоті й вигадував, вигадував, вигадував... Були вже в нього і Дібровія, і Березина, і Грабія, і Калінці, й Кленовія, і Ліщинник, і Ліпія, і чомусь навіть Горобиностан, – та кожна з цих назв переставала подобатися їжакові Петру відразу ж після сніданку, коли він виходив на свою неодмінну ранкову прогулянку і завважував, що дерев і кущів у лісі багато, й жоден з них ніби не кращий за інші, тож несправедливо було б називати країну на честь саме цього дерева чи куща, бо інші можуть образитися.

2. Запропонуйте їжакові інші назви для його лісу. З якої літери ви їх писатимете? Занотуйте свої ідеї в зошит.

3. Прочитай пари слів і прислухайся, які приголосні звучать протяжно. Як вони позначені на письмі?

Ліщинник – віник. Вінниця – криниця.

Поділля – неділя.

4. Що ти знаєш про походження назви твого населеного пункту? Як можна знайти цю інформацію?

5. Розгляньте карту України і запишіть у таблицю назви міст, про походження яких ви здогадалися.

Що дало назву	Назва міста
Назва річки	Дніпро,...
Ім'я чи прізвище	Київ,...
Гельср	Тівне,...

6. Підготуйте відеорозповідь про своє місто або село. Якщо є змога, з допомогою вчителя завантажте її на сайт школи та ознайомтеся з роботами учнів інших класів.

Скласти розповідь допоможе план-схема.

Назва міста,
її історія

Розташування

Цікаві місця

7. Прочитай початок української народної легенди про Карпатські гори.

Легенда про Карпати

Колись на нашій землі була величезна рівнина, кінця-краю якій не було. Зеленіла вона шовковими травами, вічнозеленими смереками і соснами, могутніми буками та яворами, текли тут потічки, багаті на рибу.

Володарем долини був велетень на ймення Силун. Коли він ішов, здригалася земля. Мав він силу-силенну всякої худоби й птиці. Жив цей гáзда в розкішному палаці з білого мармуру, з високими шпилями.

Уночі Силун спав у золотій колісці, вистеленій дорогими килимами. А вдень сидів у срібному кріслі. У долині наймити землю обробляли, хліб вирощували, худобу доглядали, птицю годували. Але жили не в палаці, а в дерев'яних **зрубáх** та **земля́нках**. І не сміли покидати маєток Силуна, щоб знайти іншу роботу.

Був поміж наймитів хлопець на ймення Карпо́. Як і всі, косив траву, орав землю, сів пшеницю та ячмінь, збирав хліб. Не тільки за себе працював, а й іншим допомагав. Тяжко йому було дивитися, як Силун усе забирає, а народ голодує.

Якось вирішив Карпо повернутися до тих країв, звідки прийшов. Був певний, що за добру працю пан йому заплатить і він повернеться до матері не з порожніми руками. Тож звернувся до Силуна:

– Світлий пане, служив я вам довго й чесно, а тепер маю намір повернутися додому, тож хочу попросити платню за службу.

8. Як гадаєш, що відповів Силун Карпові? Чому ти так вважаєш?

9. Вибери два варіанти або запропонуй свій, як можна ввічливо попросити те, що тобі потрібно.

– Я хочу цю книжку.

– Дайте, будь ласка, мені ще соку.

– Чи можна взяти цей олівець?

– Мені потрібна ця деталь “Лего”, дай сюди.

10. Об'єднай слова в пари, запиши їх у зошит і зроби висновок, як змінюються іменники. Чи до кожного слова є пара, чому?

пшениця	слуга	буки	слуги
	велетень	велетні	палац
Карпати	бук	худоба	штани
	палаці		

Іменники можуть змінюватися за числами:
один – багато.

Одна **гора**. Три **гори**.

11. Подивіться мультфільм із серії “Моя країна – Україна” за посиланням svitdovkola.org/um2/media9 та поділіться враженнями.

12. Прочитай закінчення легенди про Карпати.

– Лише я можу казати тобі, куди йти! – розлютився пан. – Нікуди ти не підеш!

– Я піду, пане, – наполягав Карпо. – А моя робота чогось коштує.

Це вже була нечувана зухвалість, якої пан вибачити не міг:

– Туди, під землю тебе відпущу! – лютував велетень, підступаючи до парубка. Але той не відступив.

– За мою роботу, пане, доведеться платити, – повторив Карпо, ніби й не чув панської погрози. Ця відповідь ще більше розлютила Силуна. Він скипів так, що аж з рота вогонь сапнув. Схопив він Карпа, підняв і вдарив ним об землю так, що аж яма зробилася.

Але той звівся на ноги й відчув у собі непереможну силу – яку, мабуть, земля йому подарувала за те, що робив на ній. Схопив Карпо Силуна, вдарив ним об землю, потім ще і ще раз так, що земля розкололася. І опинився Силун у підземній печері. Марно він намагався вибратися звідти – земля закрилася.

Тоді вдався Силун до своєї сили. Вдарив у земну кору – вона вигнулася, вдарив знову – вигнулася ще більше, а відкритися не хоче. Від його ударів гора за горою робилися, і що дужче кидав собою Силун-велетень, то вищі гори піднімалися навколо.

Уранці, як прокинулися наймити і побачили, що сталося, дуже здивувалися. Навколо – гори, а там, де був палац, усе провалилося в прірву.

Вирішили люди в цьому краї залишитися. А гори на честь Карпа назвали Карпати.

13. Які риси проявив Карпо? Чому, за легендою, на його честь назвали гори?

Легенда – народна оповідь про казкову, фантастичну подію, пов'язану з певною місцевістю чи героєм.

14. Поміркуй, чим легенда відрізняється від казки, притчі, оповідання.

15. Розпитай у батьків або інших дорослих, чи знають вони легенди, пов'язані з твоїм рідним краєм. Запиши власні назви, які ти почув/почула в цих легендах.

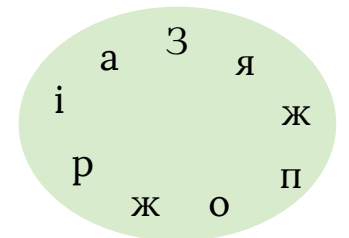
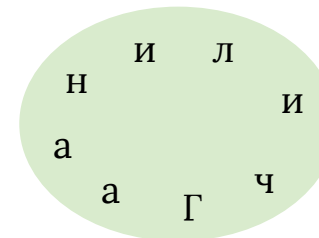
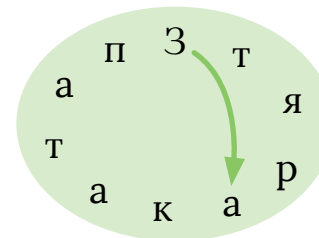

16. Придумайте власну казкову версію того, як дістали назви Карпатські гори або Чорне море. Розкажіть свої легенди іншим групам.

17. Знайди в інтернеті чи в енциклопедії наукову інформацію про те, як утворюються гори.

18. Збери з літер слова – географічні назви. У яких з них приголосні звучать протяжно?

Наш театр

Сьогодні акторами театру стануть самотні шкарпетки! Починайте перетворення.

Як зробити ляльки зі шкарпеток

- Надягни шкарпетку на руку "стопою" догори.
- Заклади наповнювач (вату, синтепон чи тканину) на зовнішній бік долоні.
- Намалюй (наший, наліпи) очі, носик, вушка.
- До "п'яти" шкарпетки прикріпи хвостик. Можна також прорізати дірочки для лапок — пальців.

Об'єднайтеся в групи з трьох осіб, домовтеся, хто читатиме слова автора, а хто буде акторами, та інсценуйте один із віршів.

Хто мудріший

- Хто хитріший — кіт чи миша? —
Запитав у миші кіт.
Миша каже:
— Я хитріша, бо сховаюся як слід.
— Хто мудріший? — кіт питає,
Звівши очі догори.
— Я, — мала відповідає, —
Бо не вилізу з нори.

Петро Сорока

Хитра мишка

- Мама сварить доню мишку:
— Ти навіщо псуєш книжку?
— Я з малюнка, — мовить та, —
Хочу вигризти кота.

Леонід Куліш-Зінків

Поміркуйте, як мають рухатися актори під час вистави. Спробуйте різні варіанти та оберіть найцікавіший.

Знайдіть у класній бібліотеці вірші, які ви зможете інсценувати за допомогою створених ляльок.

1. Прочитай уривок з казки "Петсон, Фіндус і намет" шведського письменника Свена Нурдквіста (переклад Галини Кирпи).

Початок довгої мандрівки

— Пропоную вирушити в довгу мандрівку довкола озера і половити рибу, — мовив дідуньо Петсон, — а коли сідатиме сонце, вмостимось собі край озера, розкладемо вогнище й смажитимемо на ґратці окунців.

— Гар-разд. Тоді гайда, — скрикнув кіт Фіндус.

— Не гарячкуй. Спершу мені треба все наготувати, цебто — намет, спальний мішок, рюкзак, казанок на каву. І свій винахід, який треба випробувати.

Чимало часу пішло на те, аби обміркувати й знайти все необхідне для мандрів. Кіт терпляче чекав. Зрештою вони вирушили в дорогу: кіт — попереду, а дідуньо — за ним. Минаючи курей, Фіндус закричав:

— Бувайте здорові, кури! Ми йдемо з дому ставити намет, мандрувати горами, ловити в озері рибу, а вам з нами — зась!

— Чого це нам із вами зась? Петсоне! Ми теж хочемо ставити намет на озері! — закудкудакали кури й кинулися слідом.

— Ні, так не годиться, — заперечив Петсон. — Для вас то дуже далека дорога. Ви просто заблукаєте в лісі, а потім прийде лис і всіх вас з'їсть. Лишайтеся тут!

Петсон припустився бігти, проте кури не відставали.

Бабуся Андерсон, яка саме полола грядку буряків, побачивши Петсона і курей, закричала:

— Не бійся курей, Петсоне! Не такі вони й страшні, як здається!

Дідуньо зупинився. Це вже ні в які ворота не лізло! Кури мають повернутися додому.

2. Що ти дізнався/дізналася про Петсона та Фіндуса з цього уривка? Чи можеш розповісти про їхні характери, звички, стосунки?
3. Як ти розумієш вислів: "ні в які ворота не лізе"? Чи доводилося тобі чути його раніше?
4. Уяви себе на місці дідуса та кота. Як би ти вчинив/вчинила, якби кури схотіли вирушити з тобою в мандрівку?
5. Сплануйте спільний похід до озера чи парку. Поміркуйте, що варто взяти із собою. Розгляньте мапу думок про це. Що б ти додав/додала? Порадьтеся з дорослими, як втілити цю ідею в життя.

6. Дізнайся, чи вдалося вирушити в мандри персонажам казки "Петсон, Фіндус і намет" Свена Нурдквіста.

Хитра ідея

Петсон почимчикував до курника, і кури невпевнено подріботили слідом.

– Ходіть сюди, курочки-чубарочки, ціп, ціп! Уже час спатоньки.

– Він гадає, що ми дурні, як ступи. Та ж зараз полудень! Якщо ти, Петсоне, надумав ставити на озері намет, то й ми підемо з тобою. Якщо ти лишишся тут, то й ми нікуди не рипатимемося.

Вимога була чітка, тож з нею треба було рахуватися. Не можна щось вирішити, **знéхтувавши** думкою десят'ох курей.

– Ну що ж, Фіндусе, доведеться мандрувати іншим разом, – сказав Петсон. Фіндус відчув розчарування. Він бігав подвір'ям і лаяв курей. Та коли Петсон сказав, що можна було б напнути намет і в саду, то всі страшенно зраділи. Кіт допомагав, а кури спостерігали, й невдовзі намет уже стояв.

Петсон розклав спальний мішок і Фіндус у нього заліз. Здається, він був задоволений.

– Ми теж хочемо тут спати вночі, – заявили кури.

– Ні, вам не можна! – зарепетував Фіндус.

– Та нема чого заводитися, – відповів дідуньо. – Ходімо, Фіндусе, на двір, допоможеш мені дещо зробити.

Коли вони відійшли на таку відстань, щоб кури їх не почули, Петсон зашепотів:

– Не сперечайся з ними. Вони скоро виб'ються із сил. А ми тим часом підемо ловити рибу. Хочу випробувати свій винахід.

7. До яких хитрощів удався Петсон, щоб помандрувати без курей?

8. Згадайте, як називаються слова, що називають ознаки предметів. Доберіть слова для опису курей та дідуса й запишіть їх у зошит.

Петсон —

Кури —

Слова-підказки: вперті, вигадливий, кмітливий, винахідливий, нахабні, настирливі.

9. Доберіть прикметники, які характеризують кота Фіндуса, й запишіть їх у зошит.

10. Як можна комусь відмовити, не образивши його? Вибери два варіанти або запропонуй свій.

– Вибач, будь ласка, я планую зробити це сам/сама.

– І чого ти до мене весь час лізеш!

– Дякую за пропозицію, але мені зараз не потрібна допомога.

– Ти мені вже набрид/набридла.

11. Прочитай ще один уривок з казки "Петсон, Фіндус і намет" Свена Нурдквіста.

Дідусів винахід

Петсон винайшов лук для ловіння риби. Спустившись до озера, він заходився пояснювати Фіндусові, як той працює. Гачок та поплавець причеплено до стріли. Стріла кріпиться до **волосіні**. Решту волосіні намотано на катушку, прикріплену до лука. Так Петсон міг запустити стрілу з гачком на велику глибину, набагато більшу, ніж, якщо рибалити вудкою. Спрацювало просто чудово!

Петсон знов прицілився в густі очерети. Він був певен, що там водяться великі щуки. Довгенько нічого не відбувалося, хіба що Фіндус тягав окунців одного за одним, стоячи на камені й тримаючи вудку так, як зазвичай роблять люди.

Аж ось Петсон настромив на гачок окунця й вистрілив. Тільки-но стріла зникла під водою, почувся плюскіт. Страшений плюскіт якоїсь велетенської риби.

– Глянь, Фіндусе, – заверещав Петсон. – Оце так щука!

Вона була велика, мов тюлень, і весь час смикалася. Петсон щосили тримав лук, та потім волосінь тріснула й разом зі щукою шубовснула в озеро.

Дідуньо і кіт мовчки вдивлялися в кола на воді, поки плесо знов не стало гладеньким.

– Овва, – прошепотів Петсон. – Я зроду не бачив такої великої риби.

– Тепер ходімо додому, – сказав Фіндус і побрів берегом угору.

Дорогою він допитувався, які великі та небезпечні можуть бути щуки. Потім Петсон розклав багаття і зварив над вогнем кави, вони посмажили на жару окунців та й ну уявляти собі, ніби сидять у горах. Петсон сперся спиною об яблуню й глибоко зітхнув:

– Охо-хо! Немає нічого кращого за смаженого окунця й чашки кави після довгих мандрів.

12. Яке враження справив на тебе винахід Петсона? Спробуй намалювати його.

13. Які емоції викликала в тебе пригода з велетенською щукою?

14. Згадайте свої пригоди під час мандрівок та розкажіть про них одне одному.

15. Випиши з тексту в зошит три пари слів – іменник з прикметником. Потім добери до кожного прикметника інший іменник та запиши нові пари. Чи є серед них слова з м'якими приголосними? Як ти позначив/позначила м'якість?

16. Знайдіть у класній чи шкільній бібліотеці книжки про мандрівки, прочитайте їх, а потім перекажіть одне одному.

На безмежних просторах Всесвіту

1. Розглянь сторінку з енциклопедії, в якій розповідається про нашу планету.

Наш дім – планета Земля

Земля — унікальна планета Сонячної системи. Вона має все необхідне для життя.

Навколо планети обертається супутник — **Місяць**.

Землі потрібен **цілий рік — 365 діб**, щоб облетіти навколо Сонця.

Земля обертається навколо своєї осі **за 24 години**.

Більша частина земної поверхні вкрита водою.

2. Що ще ти знаєш про нашу планету? Оформ записи у вигляді інфографіки.

3. Прочитай слова та запиши їх у зошит парами.

день ● літо закінчує холодна вгорі далеко
починає ● ніч близько зима внизу тепла

Слова з протилежним значенням називаються **антоніми**.

Взимку **день короткий**, а **ніч — довга**.

4. Пошукайте у віршиках пари антонімів та випишіть їх у зошит.

Повна валіза пишається.
В мандри далекі збирається.
Та не заздрить їй порожня —
Вдома відпочити можна.

Люблять кіт і тато Ані
На м'якому спать дивані.
На стільчику твердому
Незручно ж бо нікому.

Сміливий пірат
Не боїться гранат,
А пірата-боягуза
Налякає і медуза.

Ганна Остапенко

5. Знайди у віршиках слова, в яких букви "Є" і "Я" позначають два звуки.

6. Прочитай вірш та поміркуй, чи хотів би/хотіла б ти бути космонавтом.

Кого беруть у космонавти

Скажу вам, космонавтом
Не кожен зможе бути:
Їм Землю ледве видно
І геть-геть-геть не чути.

У космосі чужому,
У космосі німому
Буває трохи сумно
І хочеться додому.

І хочеться на землю
Ступити й навіть сісти,
І хочеться до мами,
І смачно попоїсти.

Бо там немає каші
І смажених опеньків,
З харчів там тільки паста
У тюбиках маленьких.

Там іграшок немає
І музика не грає,
Хоча ніхто не сварить,
Але й не пригортає.

Ну як не занудьгуєш?
Ну як тут не заплачеш?
Тим більше, що не чує
Ніхто тебе й не бачить.

Тому-то в космонавти,
Для боротьби з нудьгою
Беруть лише веселих –
Таких, як ми з тобою!

Сашко Дерманський

7. Яким ти вважаєш цей вірш – серйозним чи жартівливим? Поясни, чому.
8. Чи доводилося тобі відчувати щось подібне, коли “трохи сумно і хочеться додому”? Коли і де? Як вдалося розрадити себе?
9. Знайди у вірші українські відповідники до слів.
Жарений, скука, ругати.
10. Обговоріть і запишіть у таблицю переваги та недоліки життя космонавтів. Презентуйте свої роботи іншим групам.

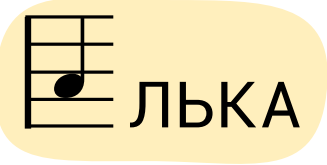
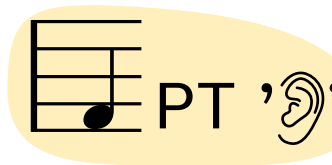
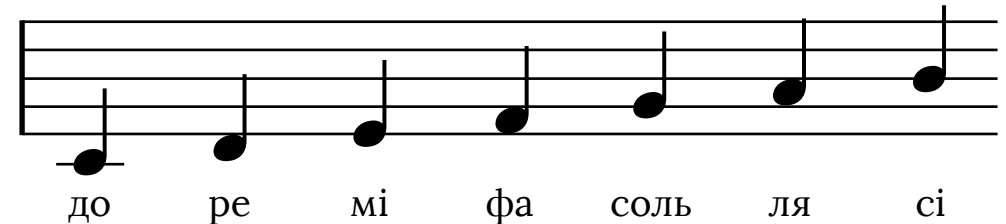
Обережно:
суржик!

Життя космонавтів		
N ^o	Переваги	Недоліки
1	Подуває у космосі	Скурихть за рідними

Літери бавляться!

Щоб розв'язати ці ребуси, пригадай назви нот.

11. Прочитай новину, опубліковану на одному з сайтів.

БУЛО ПОМІЧЕНО КОРАБЕЛЬ ІНОПЛАНЕТЯН

У мережі з'явилося фото невідомого об'єкта. Це сталося вночі. Тож розгледіти деталі було неможливо. Очевидець виклав відео в YouTube, а користувачі соціальних мереж оголосили про вторгнення інопланетян.

12. Як гадаєш, чи варто вірити цьому повідомленню? Чому? Як відрізнити правдиву інформацію від **фейків**? Як перевірити достовірність інформації?

13. Переглянь пізнавальне відео "Чи варто нам шукати життя ще десь у Всесвіті?":
svitdovkola.org/um2/media10

14. Тепер спробуй відрізнити істинні твердження від хибних.

- ☀ У 1977 році були запущені літальні апарати, які містять інформацію про нашу планету.
- ☀ Будь-яке позаземне життя не може бути складнішим за мікроби.
- ☀ Інопланетяни, яких ми невдовзі зустрінемо, безперечно будуть доброзичливими.
- ☀ Астрономи припинили шукати планети, на яких може існувати життя.

15. Об'єднайтеся в дві групи. Одна група доводитиме, що життя існує не лише на планеті Земля, а інша — що це неможливо. Підготуйте **аргументи** на користь своєї позиції та запитання для команди з протилежним баченням. Проведіть **диспут**. Хай кожна команда представить свої аргументи та відповість на запитання.

16. Чи вдалося учасникам диспуту ставитися до протилежних поглядів з повагою? Чи виникали суперечки? Чому?

17. Як варто реагувати, коли хтось не погоджується з твоєю думкою? Вибери два варіанти або запропонуй свій.

— Ти можеш мати іншу думку з цього питання, але стався з повагою до моєї.

— Те, що ти кажеш, — суцільні дурниці. Жодна розумна людина не повірить у це.

— Я вважаю інакше! Різні люди можуть по-різному ставитися до цього. Мені неприємно, коли ти **ганиш** те, що мені подобається.

18. Запиши якомога більше слів космічної тематики до свого зошита. Звертай увагу на правопис.

— **Літери бавляться!**

Щоб прочитати ребус, назви число та літери.

40А 3зуб пі2л 7'Я

Придумай свої ребуси з цифрами та запиши їх. Чи зможуть однокласники відгадати їх?

Моя книжка

Додай у свою книжку сторінку про рідний край.

Де я живу

Намалюй своє подвір'я або вулицю, центральну площу населеного пункту або парк, ліс чи набережну, де любиш гуляти. Замість малюнків можна приклеїти фото.

Подумай, про що хочеш написати. Склади план, щоб не забути нічого важливого. Наприклад, такий.

План твору

1. Моє місто чи село.
2. Історія його назви.
3. Визначні пам'ятки.
4. Мої улюблені місця.
5. Мої корисні справи для міста/села.

Візьми великий аркуш паперу.

Налаштуйся на роботу — прибери все зайве, вимкни телевізор,клади іграшки.

Подумай, що писатимеш.

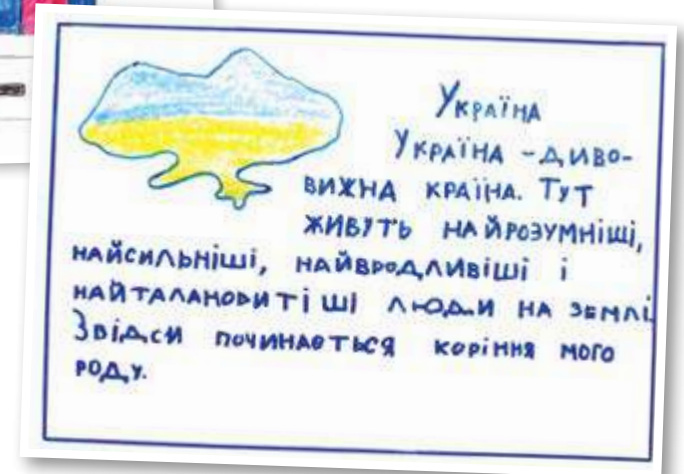
Усе, що спадає на думку, записуй на аркуші протягом 10 хвилин.

Прочитай усі ідеї. Невдалі можеш закреслити, а цікаві пронумеруй по порядку.

Напиши текст.

Перевір, чи всі слова написано правильно, чи не пропущено якусь літеру. Згадай, з якої літери пишуться власні назви.

Прочитайте нові сторінки в класі. Можна також передати одне одному готові роботи, а потім підійти до того автора, якому хочеться щось сказати.

От уже й зима настала!

1. Прочитай вірш, який створює зимовий настрій.

Я й не думав

Вечір холодом хапає,
потім снігу підсипає
у замети чималі.

П'ятий день зима триває,
я й не думав, що буває
стільки снігу на землі.

Сніг притрушує, ховає
тисячі брудних дрібниць.
Я й не думав, що буває
стільки теплих рукавиць,
стільки шуб на перехожих,
ковзанів, лопат, санчат
і бабусь, на диво, схожих
на замріяних дівчат...

Григорій Фалькович

2. Що дивує оповідача? Що з'явилося на вулиці разом зі снігом? Як гадаєш, чим зайняті всі люди? Що робить бабусь схожими на дівчат? А які зміни в довкіллі помічаєш ти?

3. Прочитай іще один вірш про зиму.

Зима

Ой багато снігу,
Ой багато!
Прибралися дерева,
Мов на свято.

У садочку яблунька
І бузок
Одягли білесенький
Кожушок.

А сніжок все падає
Ізгори,
Запушує вулиці
І двори.

Ой лети легесенький,
Ой лети!
У садочку кучугури
Намети.

Кучугуру високою,
Як гора,
Щоб санчатами спускалася
Дітвора.

Катерина Перелісна

4. Якими словами поетеса описує сніг? З чим порівнює? Як звертається до снігу? Про що просить?
5. Знайдіть у кожному вірші слово, яким називають купу снігу. Яке з цих двох слів ти вживаєш частіше?

Різні слова, які мають однакове чи схоже значення, називаються **синоніми**.

Клим **розповідав** голосно, а Єва **говорила** ще голосніше.

6. Прочитай слова. Знайди у віршах синоніми до них і запиши ці пари в зошит.

Мороз, великі, засипає, причепурилися.

7. Прочитай уривок з казки "Синичка" Оксани Іваненко.

Синичка і зима

А синичка на зиму і не заснула, і не відлетіла, а співала весело:

Ціні-ціні-зіні-зі!
Не боюся я зими.
Ти, зима, не лякай,
Я не кину рідний гай!

Мабуть, сама зима чула, як хвалилася синичка. Вона заскреготіла, зарипіла від люті. Це було добре чути по всьому лісі. Усі струмочки й річки кригою вкрилися. А вранці прокинулася синичка і побачила, що весь ліс у снігу: і долі сніг, і на гілках сніг – скрізь сніг.

Сіла на гілочку й заспівала. Та тільки й голосок нібито не той, і дзвінко ніяк не виходить, а так трошки-трошки попискує:

Пінь-пінь, ах-ах-ах!
Поховалось все в снігах,
Та мене він не злякає,
Я не кину свого гаю!

Полетіли вітри до зими, кажуть: усе вже снігом засипали і навіть великі річки вже зупинилися, а от є така пташка невеличка, синичкою зветься, ніяк скоритися зимі не хоче. Стрибає та й годі! Не знаю вже, що там наказала зима вітрам, тільки задули вони так, що всі дороги, всі стежки замели, кучугури снігу, як

гори, понасипали, завили так, що навіть вовки, які й самі вити мастаки, полякалися, а така дрібнота, як зайчики, білочки, лісові мишки, хоч вони і в хутряних шубках, боялися й носа вистромити на мороз.

8. Поміркуйте, яким може бути продовження казки, якою – кінцівка.

9. Що в цьому творі казкового, а що – справжнього?

10. Якими прикметниками можна описати синичку, а якими – зиму? Напишіть їх у зошиті.

Синичка – життєрадісна, ...
Зима – сувора, ...

11. Прочитати казку повністю можна, взявши збірку "Лісові казки" в бібліотеці або за посиланням:
svitdovkola.org/um2/media11

12. Підготуйте виставку плакатів-стінівок про життя різних птахів узимку. Нехай кожен із вас збере інформацію про одну пташку. Що має бути на плакаті, окрім тексту? Запросіть на виставку батьків та учнів інших класів.

13. Прочитай народні твори та впізнай серед них забавлянку, колядку, загадку, прикмету, лічилку, скоромовку.

* * *

Сніг у грудні глибокий – буде врожай високий.

* * *

Сидів горобець на сосні,
Заснув – і впав уві сні.

* * *

Ми прибули, господарю,
до вашої хати,
Хочемо вам, господарю,
заколядувати.

* * *

Біле, а не цукор, м'яке, а не вата, без ніг, а йде.

* * *

А-та-та, а-та-та,
Сіла баба на kota,
Тримає за хвостик
Та їде у гості.

* * *

Бігли коні під мостами
З золотими копитами.
Дзень, брень,
Вийшов пень.

14. Поміркуйте й скажіть, що допомагає розрізнити види творів. Коли використовують лічилку, а коли – забавлянку?

15. Згадайте інші скоромовки, загадки, лічилки, прикмети. Запишіть та проілюструйте одну з них. Презентуйте іншим групам.

16. Прочитай слова. Знайди в текстах на сусідній сторінці антоніми до них і запиши ці пари в зошит.

Чорне, низький, стоїть, зайшов, мілкий.

Вимовляй правильно! В українській мові дзвінкі приголосні в кінці слова та складу звучать дзвінко, не оглушуються.

Мороз, сніг, зуб. Стежка, колядка.

17. Які слова персонажі, що на малюнках, промовили неправильно? Чи можна зрозуміти, що вони мали на увазі? Які парні дзвінкі та глухі приголосні звуки переплутали діти?

Мені подобається
ця казка!

А в мене гриб!

Дружба — це диво

1. Прочитай уривок з повісті "Моє щасливе життя" шведської письменниці Рус Лагеркранц (переклад Галини Кирпи).

Даня і Елла Фріда

Даня самотньо стояла на шкільному подвір'ї. Усю першу перерву вона стояла осторонь і тільки дивилася.

На другій перерві Даня помітила якусь дівчинку, що також стояла самотньо й тільки дивилася.

Власне кажучи, вони дивилися одна на одну. І тут Даня набралася духу, підійшла до дівчинки й спитала:

— Може, погойдаємося?

Елла Фріда кивнула головою. Це так звали ту другу дівчинку.

Потім вони гойдалися, аж поки не пролунав дзвоник на урок.

І на всіх інших перервах також гойдалися.

Після уроків вони лишилися, щоб ще погойдатися.

Їм хотілося гойдатися без кінця-краю.

Зрештою з'явилася вчителька й сказала, що час розходитися по домівках.

— Можна буде гойдатися й завтра, — сказала вона.

Даня була щаслива в школі.

Вона була щаслива, коли гойдалася з Еллою Фрідою. А ще тоді, коли вони сиділи в кімнаті для розваг і малювали сонце, що заходить.

2. Як гадаєш, який настрій був у Дані, поки вона була сама? А який, коли вона подружилася з Еллою Фрідою?
3. Згадай ситуації, коли ти шукав/шукала друзів у новій спільноті. Як ти почувався/почувалася? Що допомогло познайомитися?
4. Вибери три варіанти фраз, які допомагають знайти нових друзів.

— Ти не проти, щоб ми разом подивилися цю книжку?

— О! Новенький/новенька! Ти такий дивний/така дивна!

— Хочеш, пограємо разом?

— Привіт! Мене звати... А тебе?

5. Знайди в уривку ім'я, в якому є дві однакові букви. Прислухайся, як вони звучать. Запиши інші імена, в яких дві літери позначають один довгий приголосний.

6. Складіть і запишіть у зошит список справ, які приємно робити разом із друзями.

1. Гойдатися.

2. Бігати наввипередки.

7. Згадай, що таке дієслово (с. 67). Скільки дієслів у вашому списку? Склади з одним із них речення.

8. Прочитай ще один уривок з повісті "Мое щасливе життя" Рус Лагеркранц.

Чи сваряться друзі?

Даня була щаслива, коли вчителька дозволила їй та Еллі Фріді сидіти в класі за однією партою.

Коли треба було ставати по двоє, щоб робити гімнастичні вправи, Даня зазвичай вибирала Еллу Фріду, а Елла Фріда – Даню.

Якось Елла Фріда запитала, чи не помінятися їм марками. Даня могла взяти собі будь-яку марку, крім однієї – з ангелом. Бо ту марку Елли Фрідиній бабусі подарували, коли вона була дитиною.

Даня запропонувала за неї дві марки, та Елла Фріда сказала "ні!".

Тоді Даня запропонувала три, чотири, п'ять! Вона запропонувала всі марки, що мала. Однак Елла Фріда відмовлялася обмінювати ангела. Вони навіть посварилися через того ангела.

Слід сказати, таке часом траплялося. Вони сварилися.

Але ненадовго. Вже за якусь мить неодмінно мирилися.

9. Як гадаєш, чи можуть справжні друзі посваритися? А чи можуть після того помиритися? Які слова допомагають це зробити?

10. Вибери два варіанти фраз, які допомагають помиритися, або запропонуй свій.

- Я більше ніколи не дружитиму з тобою!
- Забудьмо про суперечку та граймо разом.
- Мені було неприємно, коли ти... Але ми все одно друзі!

11. Знайдіть у тексті пару дієслів-антонімів. Запишіть їх у зошит.

12. Доберіть і запишіть антоніми до поданих дієслів. Складіть з однією парою дієслів речення про друзів.

Заплакав, узяла, відмовив, запитала, загубив.

Літери бавляться!

Щоб розгадати ребус, назви, що ти бачиш на малюнку, замінивши у назві одну чи кілька літер.

В=Н

У=О

Ч=Р

А=І

Придумай схожі ребуси та покажи однокласникам. Чи зможуть вони їх розгадати?

- 13.** Дізнайся з фрагменту повісті "Моє щасливе життя" Рус Лагеркранц, як подружки переживали розлуку.

Розлука

Елла Фріда переїхала до іншого міста. Тільки-но вона перестала ходити до їхнього класу, Даня перестала відчувати щастя. Вона сиділа за партою і не зводила погляду з порожнього стільця.

Того самого дня вона спіткнулася об щось на шкільному подвір'ї, впала, порвала панчохи й забила коліно. Вона плакала не тому, що в неї боліло коліно, а тому що Елла Фріда переїхала в інше місто.

Другого дня вона знову плакала. Це сталося, коли вони грали у футбол і Юнатан штовхнув її. Та вона плакала зовсім не через те. Вона плакала через те, що зовсім не відчувала щастя.

Вона не була щасливою на перервах, відколи Елла Фріда поїхала. Вона просто сиділа у кімнаті розваг і дивилася на хлопців, що будували місто з кілочків, кубиків "Лего" і всіляких паличок.

А потім Міка й Віка погукали її стрибати через скакалку. Даня стала щасливіша! Хто-хто, а Даня стрибати через скакалку вміє краще за всіх. Того дня вона прострибала через скакалку 500 разів. Увесь клас стояв і не зводив з неї очей.

А за кілька днів Даниному татові зателефонувала Елли Фрідина мама й запитала, чи не може Даня приїхати до них у гості.

- 14.** Що ти відчув/відчула, читаючи початок уривка? Як змінилися твої емоції в кінці? Як гадаєш, чи вдасться Дані бути щасливою знову? Що для цього потрібно?
- 15.** Намалюй ілюстрацію до того епізоду з цієї повісті, який розчулив тебе найбільше.
- 16.** Покажіть одне одному малюнки та доберіть до кожного фрагмент тексту.
- 17.** Поміркуйте, що потрібно людині для щасливого життя. Створіть мапу думок.

Як створити мапу думок

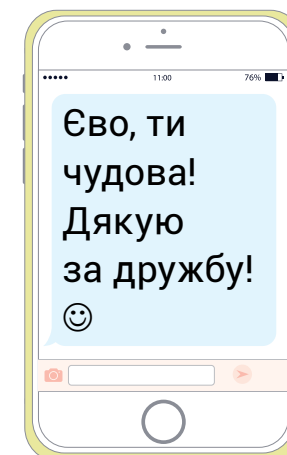

Запиши в центрі основне поняття. Наприклад, **школа**.

Від нього проведи кілька стрілочок, біля кожної запиши слова, які спадають на думку: уроки, друзі, вчителі, математика.

- 18.** Напиши коротке повідомлення-подяку своєму другові чи подрузі. Які смайлики можна використати? Розглянь смайлики, створені за допомогою розділових знаків, і придумай свої.

:-) :-(;-) :-* >:-[

- 19.** Знайдіть у класній або шкільній бібліотеці книжки про дружбу. Прочитайте їх, а потім розкажіть одне одному, що сподобалося найбільше.

Наш театр

Ласкаво просимо до театру тіней! Об'єднайтеся в групи та виберіть у класній чи шкільній бібліотеці твір для інсценування. Це може бути невеличка зимова, новорічна чи різдвяна казка.

Виготовте фігурки персонажів казки. Для цього намалюйте їх силуети на картоні, виріжте та приклейте до паличок.

Домовтеся, хто промовлятиме репліки, а хто водитиме ляльок.

Натягніть біле простирadlo та підсвітїть його ззаду ліхтариком.

Проведіть репетицію. Пересувайте ляльок так, щоб їхні тіні падали на простирadlo.

Поміркуйте, яким може бути музичне оформлення до вашого виступу. Можливо, хтось із дітей заграє на музичному інструменті, заспіває або завантажить аудіофайли з інтернету.

Як створити афішу

Напишіть назву вистави великими кольоровими літерами в центрі аркуша.

Дрібніше, під назвою зазначте ім'я автора твору.

Угорі розмістіть інформацію, де й коли (дата і час) відбудеться вистава.

Унизу — місце для малюнків чи додаткової інформації — хто підготував виставу, скільки коштують квитки та ін.

Після вистави тіньового театру бажано представити виконавців, адже їх ніхто не бачив! По черзі називайте ляльок та імена ляльководів, а ті нехай виходять з-за простирadла та кланяються у відповідь на оплески глядачів.

Не забудьте представити того, хто читав слова автора, а також тих, хто допомагав створювати ляльки, відповідав за музичне оформлення, освітлення, виконував інші важливі завдання.

Де раки зимують?

1. Прочитай інформацію про тварин з енциклопедії.

Хто не спить узимку

Бджоли взимку не сплять. Вони мають у вулику достатній запас корму – меду та пилку. В середині вулика комахи збираються у купку – клуб, у центр поміщають матку. Бджоли у внутрішньому шарі клубу постійно рухаються і виділяють тепло для всієї спільноти. Комахи із зовнішнього шару лишаються нерухомими, туляться ближче одна до одної та гріються. Час від часу бджоли міняються місцями.

Кріт у холодну пору року копає свої ходи глибше, ніж зазвичай. Саме там він може знайти собі поживу – черв'яків та личинок комах.

Раки зимують там, де й живуть постійно, у чистих річках та ставках. Вони ховаються у нірках чи корчах. Рак-самець більшість часу дримає, а решту – шукає собі поживу – водорості або черв'ячків. Самичка має більше клопотів, адже вона ще з осені носить на черевці ікру, з якої на початку літа з'являються на світ личинки. Щоб ікринки мали достатньо кисню, самичка постійно рухає хвостом, промиваючи їх водою.

2. Які факти тебе здивували? Випиши їх з тексту.
3. На скільки частин можна поділити цей текст? Про що йдеться у кожній з них? Придумайте заголовки для цих частин. Як вони відокремлені одна від одної у тексті?
4. Дізнайся більше про те, як зимують тварини, з енциклопедій у класній або шкільній бібліотеці.
5. Чи ти чув/чула вислів "Ось побачиш, де раки зимують!"? Здогадаєшся, що він означає? Той, хто його каже, зовсім не хоче показати тобі наукове відео про раків, а погрожує! Раніше багатії, які любили поласувати вареними раками, навіть узимку, змушували своїх слуг пірнати в ополонку й вишукувати на глибині здобич, яка добре ховалася. Нині цей вислів втратив первинне значення, але лишився у мові образним зворотом – фразеологізмом.

Фразеологізм (крилатий, образний вислів) – сполучення слів, яке означає зовсім не те, що називає, тобто має приховане значення.

6. Здогадайтеся, що означають фразеологізми, та інсценуйте ситуації, у яких було б доречно вжити їх.

☀ Набрати води до рота.

☀ Шукати голку в сіні.

☀ Викинути з голови.

☀ Сидіти в печінках.

☀ Кидати гроші на вітер.

☀ Народитися в сорочці.

7. Прочитай уривок з вірша та знайди в ньому фразеологізми.

Веремій

Це – дідусь хороший мій,
Дідуся звуть **Веремій**.
Так він дивно розмовляє,
Що тут спробуй зрозумій!

Братик спать ніяк не хоче,
Хоч і сонні в нього очі,
Вередує: – Я не ляжу! –
А дідусь ласкаво каже:
– От якби ти зараз ліг,
Ти б заснув без задніх ніг!

Братик ліг, питає в нього:
– Де ж у мене задні ноги?
Ну й дідусь мій Веремій!
Що він каже? Зрозумій.

Спір у братика й сестрички:
– То – горобчик!
– Ні – синичка! –
Та – своє, а той – своє...
Тут дідусь наш устає
І розводить він руками:
– От найшла коса на камінь!

Я дивуюсь: – Чудеса!
Де ж той камінь? Де коса?
Ну й дідусь мій Веремій!
Що він каже? Зрозумій.

Фарбував дідусь підлогу,
Ми стояли біля нього.
Тільки щіточку взяли,
Жовту фарбу розлили!..

Він у нас питати став:
– Хто це дров тут наламав?
Здивувалися ми знову:
– Це ж бо фарба, а не дрова!..

Мій читачу! Зрозумій,
Що сказав тут Веремій,
В мами, тата запитай
І на вуса намотай!

Грицько Бойко

8. Спробуй здогадатися, що означають фразеологізми, які поет вжив у вірші. За потреби звертайся за порадою до однокласників, дорослих або перевіряй у словнику чи в інтернеті.
9. Поміркуйте, навіщо люди вживають у своєму мовленні фразеологізми.
10. Які почуття викликав у тебе дідусь Веремій з його примовками? Вони зацікавлювали тебе, змушували замислитися чи дратували та збивали з пантелику?
11. Дізнайся у "Тлумачку", що означає ім'я дідуся.
12. Згадай, чи вживає образні вирази хтось із твоїх рідних чи знайомих. Запиши, які саме.

- 13.** Яке свято відзначають в Україні 19 грудня?
Прочитай про нього легенду.

Легенда про Святого Миколая

Нічого не бракувало малому Миколі – ні одежі, ні смачної їжі. Коли він грався на вулиці з дітьми небагатих сусідів, то жалів їх, але не знав, як допомогти.

Якось старий учитель сказав йому:

– Коли робиш добро, не хвалися цим. Хай краще ніхто про це не знає.

Увечері Микола тихо, щоб ніхто не побачив, підкрався до комори. Набрив у торбину борошна, повні кишені яблук. У своїй скрині відшукав пару шкарпеток та нові постільці. Пробрався до порога сусідської хати, поклав там торбинку та й побіг назад.

Уранці сусіди не могли натішитися подарунками. Але хто це міг зробити й кому дякувати?

З того часу Микола часто робив такі дарунки бідним сусідам. Люди молили Бога за невідомого, який допомагає їм. Одного разу Миколу помітили, й тоді всі дізналися, хто піклується про бідних.

Минули роки. Микола вивчився, став священиком. Роздавав своє майно бідним і служив їм, як тільки міг,

усі їхні біди брав близько до серця. За це Господь дав йому сили творити ще більше добра. Він лікував хворих, допомагав в'язням.

А коли він помер і постав перед Богом, Бог промовив до нього: “Багато, Миколо,

ти зробив добра за своє життя. За це я виконаю будь-яке твоє бажання”.

Микола недовго думав і відповів: “Дай мені, Боже, бодай один раз на рік сходити на землю та обдаровувати діточок”.

Відтоді щороку в ніч з 18 на 19 грудня Святий Миколай сходить з небес на землю й робить кожному з нас такі несподівані, але приємні подарунки.

- 14.** Випиши з легенди фразу, яка стала життєвим девізом Миколая.

- 15.** Знайди у тексті фразеологізм, що означає “болісно сприймати щось, співчувати”.

- 16.** Знайдіть вірші та казки про Святого Миколая у бібліотеці. Прочитайте їх та поділіться враженнями.

- 17.** Послухай пісню про Миколая та вивчи її, якщо вона сподобалася:
svitdovkola.org/um2/media12

- 18.** Поміркуйте, які добрі справи ви можете таємно зробити одне для одного. Не обов'язково готувати дарунки, допомога чи приємні слова важать не менше!

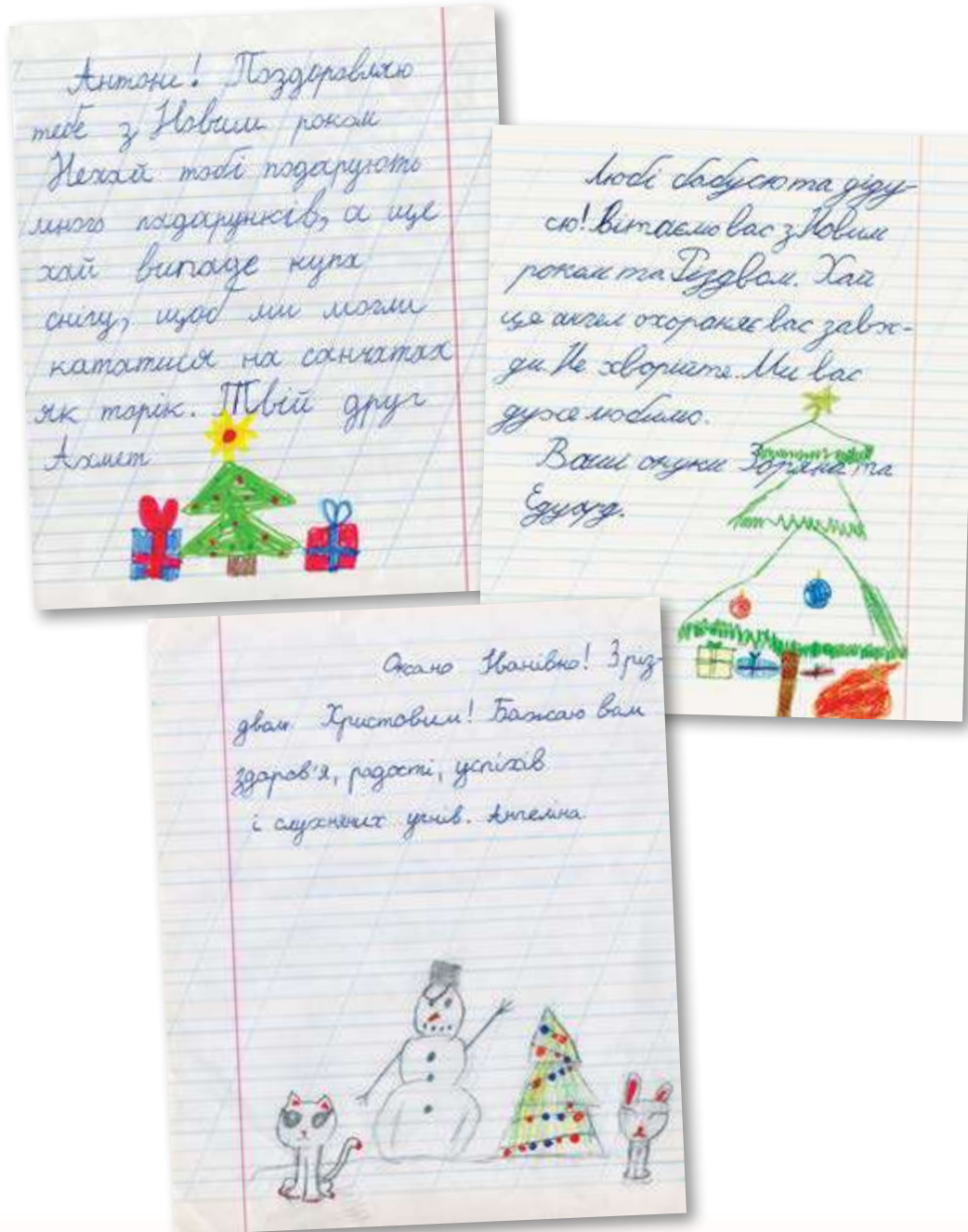
- 19.** Вибери фрази, які можуть стати для когось справжнім дарунком. Кому ти можеш їх сказати?

- Ти – добрий друг. Я радий/рада, що ти в мене є!
- Я тебе люблю!
- Дякую за те, що ти робиш для мене.
- Я щасливий/щаслива, коли ти поруч.

З Новим роком та Різдвом!

1. Розглянь та прочитай листи, які написали діти своїм друзям та рідним до свят.

2. Знайдіть у кожному привітанні помилки. Запишіть у зошит ці речення правильно.

Назви свят пишуться з великої літери. Якщо назва складається з кількох слів, то з великої літери пишемо лише перше слово:

Новий рік, Різдво, Великдень, День матері.

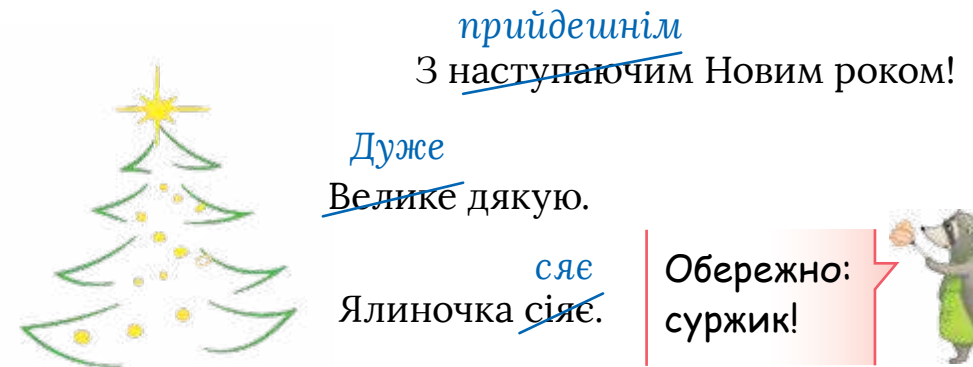
3. Створи та підпиши листівки для тих, кого хочеш порадувати. Скористайся планом.

План привітання

1. Звертання.
2. Привітання зі святом.
3. Побажання.
4. Підпис.

Вживай українські слова замість суржику.

4. Розіграйте в парах діалоги, які можуть відбутися напередодні свят.

5. Прочитай початок казки "Різдвяна пригода" Юлії Смаль.

Різдвяна пригода

— Тримай його, тримай! — гукнула мама Максимові. Вона стояла на порозі в капцях, хлопчик саме закінчував вдягати сніговика. Вночі прихопив мороз і зліплений учора Льодяник мав би простояти всі Різдвяні свята.

Максимко обернувся за Бровком, що чимдуж біг, несучи в зубах саморобну різдвяну зірку.

— Біжи за ним! — гукнула мама. — Він не втече далеко.

— Добре, мамо, — Максим дременув за собакою. — Бровко!

Та тільки він ступив за ворота, як світ навколо закружляв. Ой, лихо! Хлопчик озирнувся: "Де це я?".

— Не бійся, я з тобою! — прогавкав Бровко. — Ми в чарівному світі, нам терміново треба знайти Чортеня, воно вкратило різдвяну зірку.

— Ой, а як же Різдво без зорі? І для чого тобі моя?

— Не може бути Свята без зорі! А саморобна зірка налякає Чортеня. Ти ж її робив для того, щоб нести радість людям — Ісус народився.

— Тож, гайда! Треба поспішати, до вечора мало часу!

— Гав!

Максим з Бровком бігли стежками чарівної країни, дивуючись з чудернацьких птахів, золотих дерев і білих пухнастих хмаринок прямо на дахах будинків.

— Я з вами! Я знаю, де бешкетник! — маленьке Ангелятко в теплому білому светрику сіло на золотій гілці. — Сам я не дам йому ради. Швидше!

6. Здогадайтеся, які події відбулися перед початком розповіді. Назвіть їх у правильному порядку.

- ☀ Бровко вирішив повернути вкрадену різдвяну зірку на небо.
- ☀ Максим зліпив сніговика Льодяника.
- ☀ Мама помітила, що Бровко тікає.
- ☀ Чортеня вкратило різдвяну зірку.
- ☀ Бровко взяв саморобну зірку Максима.

7. Пофантазуй, як може продовжитися пригода.

8. Які слова в тексті написано з великої літери? Поміркуй, чому.

— Літери бавляться!

Розгадай ребуси.

С

Т

”

Т

Як назвати відгадки одним словом?

9. Прочитай кінцівку казки "Різдвяна пригода" Юлії Смаль.

– Ха-ха! – засміявся Чортик, коли стежка повернула за ріг дивовижної ратуші. – Я не віддам вам зорі, навіть не просіть.

– Але ж без зорі не може бути Святої вечере. Всі діти чекають на зорю, щоб повідомити радісну новину! – вигукнув Максим.

– Мені все одно!

– Віддай зорю! – грізно гавкнув Бровко. – Або ж на-чувайся!

– Ні.

– Ти сам винен, – узяв до рук свою зірочку хлопчик. За спиною в нього з'явилося Ангелятко, насупивши брівки. В Бровка дибки стала шерсть. Якщо Чортеня вирішить втікати, то пес зловить його!

– Ааа! Так не чесно, – вигукнув неслух та спробував утекти. А ж ні! Бровко міцно вчепився в хвоста, Ангелятко стало перед Чортеням – руки в боки, а Максим високо підняв свою зірку.

– Нечесно красти зорю, красти Свято! – сердито мовив хлопчик, забрав у Чортеняти зорю й повернувся до Ангелятка. Присоромлене Чортеня тихенько втекло. – Ось, тримай, віднеси її на місце.

– Дякую! Дякую! Так добре, що зоря повернулася!

– Гав! Нам пора! – світ знову закружляв.

– Бувайте, – почулося. Максим з Бровком опинилися біля воріт.

А ввечері на небі вийшла зоря, всі раділи, колядували. Христос народився!

10. Які риси характеру проявив Максим, забравши у Чортеняти зорю? Що допомогло йому не злякатися, не відступити від свого наміру? Чому Чортеня врешті віддало зорю, хоча й не хотіло?

11. Чи траплялися з тобою ситуації, коли треба було захищати свої речі? Згадай свої відчуття.

12. Складіть поради, як слід поводитися, коли хтось забирає в тебе речі й не хоче віддавати. Потренуйтеся, як діяти, інсценувавши ситуації.

13. Придумайте власну назву для цієї казки.

14. Вибери одне речення з тексту, прочитай його кілька разів та запам'ятай, а потім продиктуй своєму партнеру/партнерці. Хай він/вона запише, а потім перевірить, чи немає помилок.

Моя книжка

Присвяти нові сторіночки книжки своїм друзям.

Мій друг / Моя подруга

- Скористайся планом та напиши розповідь.

План твору

1. Ім'я, вік.
2. Зовнішність.
3. Характер.
4. Уподобання.
5. Що ви любите робити разом.

- Намалюй портрет чи додай фото.

Як створити свій шрифт

- Розглянь обкладинки різних книжок у класній чи шкільній бібліотеці. Зверни увагу на форму літер, їхні кольори. Дизайнери розробляють **шрифти**, які пасують до текстів та приваблюють читачів.
- Спробуй і ти розробити цікавий шрифт для заголовків на цій сторінці. Випробовуй варіанти на чернетці, а коли будеш задоволений/задоволена розробкою, записуй на чистовику.

Ідеї для товщої книжки

- Під час зимових канікул ти можеш записати у книжку розповіді про святкування Нового року та Різдва у твоїй родині. Або про те, як ти проводиш час із друзями.

Згадай перед канікулами

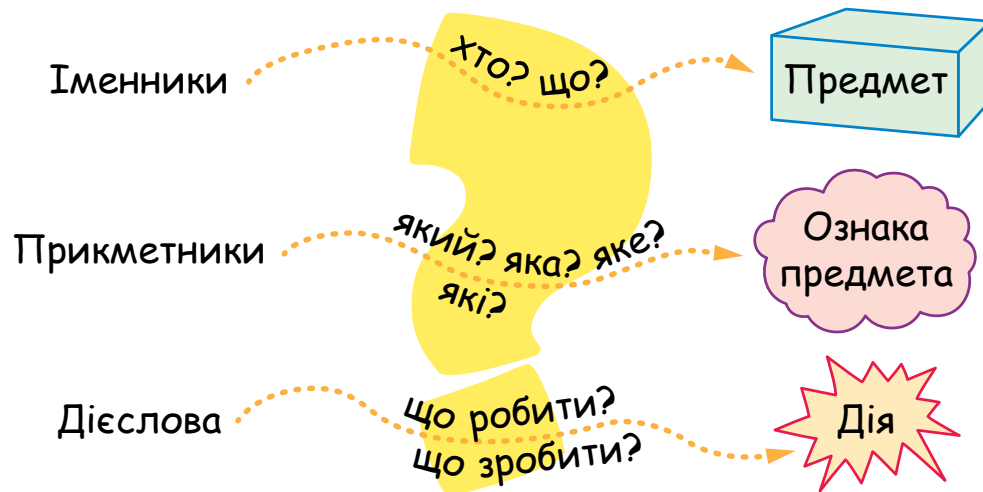
1. Знайди слова, написані з помилками, та перепиши текст у зошит правильно.

Столиці України – Місто київ. Воно розташоване на річці Дніпро. Дніпро впадає в чорне Море.

2. Згадай, на які групи поділяють слова. Розкажи про кожну з них, спираючись на схему.

Схема 1. Групи слів

3. Доповни прикладами кожну групу слів у таблиці.

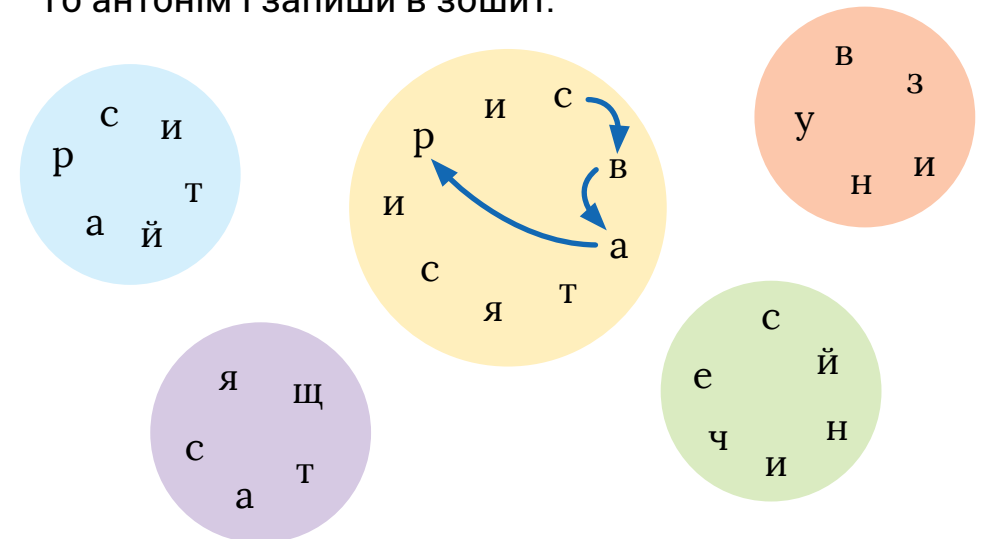
Іменники	Дієслова	Прикметники
чемпіон	спати	веселий
гора	приблизити	червона

4. Розіграйте в парах діалоги, які можуть відбутися в одній із ситуацій.
- Тобі дуже сподобалася іграшка, яку твій однокласник приніс до школи. Ти хочеш нею погратися.
 - Однокласниця взяла твою ручку з пенала, поки тебе не було в класі, і зараз малює нею на аркуші.
 - Ти приніс/принесла до школи пакетик печива, і всі, хто бачить його, просять пригостити їх. А ти планував/планувала погостувати лише двох близьких друзів. Та й тобі хочеться поїсти.

5. Збери з розкиданих літер слова, добери до кожного антонім і запиши в зошит.

6. Згадай види літературних творів. У цьому тобі допоможе схема на с. 61. Якими ще видами ти можеш тепер її доповнити?

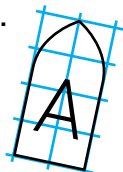

7. Намалюйте мапу думок до теми "Зимові канікули".

Гра "Складоплав"

Підготуйте:

- гральний кубик • човники для гравців (кожен гравець має зробити собі з картону човник-складоплав розміром 1 см на 2 см та написати на ньому букву, що позначає голосний звук).

Правила гри

Усі складоплави розташовують на старті, визначають за допомогою лічилки черговість ходів.

Під час ходу гравець кидає кубик та просуває складоплав на відповідну кількість ділянок. Зупинившись на ділянці, де є камінчик або листочок з літерою, що позначає приголосний звук, утворює склад з цієї літери та літери, написаної на його човнику. Наприклад, "АП" чи "ПА". Після цього гравець має назвати слово з таким складом (час на роздуми варто обмежити, скориставшись пісочним годинником). Якщо слово названо правильно, то складоплав знову просувається вперед на таку саму кількість ділянок.

Гра завершується, коли всі досягли останньої ділянки або й повернулися на старт (за домовленістю).

Лічилка

Сіли діти
рахувати,
Хто з них першим
буде грати:
– Хочу я!
– Хочу я!
Але черга не моя.

ДО ЗМІСТУ

Старт

Фініш

Гра "Загадкове поле"

Підготуйте:

- гральний кубик • фішки • колоду карток, на звороті яких записані загадки про предмети та явища, зображені на ігровому полі (картки можна завантажити з сайту svitdovkola.org/um2/media13, роздрукувати та розрізати).

Правила гри

Розташуйте фішки на старті, визначте черговість ходів за допомогою лічилки чи грального кубика.

Візьміть з колоди по три картки із загадками, прочитайте та мовчки відгадайте їх.

Завдання для гравців: відвідати 3 ділянки ігрового поля, на яких зображено відгадки до їхніх загадок, і прийти до клітинки "Фініш".

Гравці по черзі кидають кубик і пересувають фішку по клітинках ігрового поля у будь-якому напрямку на відповідну кількість кроків.

Клітинка "+2" означає, що можна додатково зробити два кроки у будь-якому напрямку. Якщо фішка опинилася на клітинці з ноткою, гравець має заспівати пісеньку. Зупинятися на клітинці зі стрілочкою не можна, потрібно пересунути фішку туди, куди вказує стрілочка.

Перемагає той, хто першим впорається із завданнями.

Аноні́мно (с. 49) – без підпису, без називання імені та прізвища автора.

Аргуме́нт (с. 87) – доказ, підтвердження чого-небудь.

Артбу́к (с. 30) (від англійських слів “art” – мистецтво і “book” – книжка) – книжка, зроблена та проілюстрована власноруч; тематичний альбом з фотографіями, малюнками, записами.

Багря́ний (с. 10) – темно-червоний колір.

Брі́лик (с. 36) – невеликий солом'яний капелюх з широкими полями.

Бруна́тний (с. 10) – колір кориці, коричневий, темно-жовтий.

Ва́лка (с. 28) – кілька возів або машин з вантажем, які рухаються одне за одним.

Веремі́й (с. 106) – 1. Чоловіче ім'я.

2. Галас, метушня, гармидер.

Волосі́нь (с. 80) – міцна нитка з волосин коня, шовку, капрону тощо.

Гага́ра (с. 7) – великий північний водоплавний птах.

Га́нити (с. 87) – осуджувати, виражати незадоволення.

Гати́ти (с. 7) – ударяти, стукати по чомусь.

Гу́дити (с. 66) – висловлювати осуд, негативне ставлення.

Га́зді́ня (с. 6) – господиня.

Гума́кі (с. 32) – гумові чоботи.

Ді́спут (с. 87) – публічне обговорення тієї чи іншої важливої для присутніх проблеми.

артбук

валка

гагара

гумаки

жупан

зруб

калиточка

нарвал

щогла

Діа́лог (с. 61) – розмова, спілкування, обмін інформацією.

Жупа́н (с. 36) – старовинний верхній одяг.

Запо́рпуватися (с. 10) – зариватися.

Залига́ти (с. 26) – надіти мотузку на роги корові або волів.

Земля́нка (с. 70) – викопане в землі житло, яке іноді виступає над поверхнею.

Зиск (с. 6) – добрий результат, користь від чогось.

ЗМІ (с. 41) – засоби масової інформації.

Зне́хтувати (с. 78) – поставитись до кого-, чого-небудь з погордою, зневажливо.

Зруб (с. 70) – споруда з колод чи брусів.

Інфогра́фіка (с. 38) – інформація, представлена за допомогою зображень.

Кали́точка (с. 26) – торбинка, гаманець.

Контраба́с (с. 10) – великий струнно-смичковий музичний інструмент.

Ма́жа (с. 28) – чумацький віз.

Нарва́л (с. 27) – морська тварина з родини дельфінових з довгим бивнем.

Ри́нва (с. 32) – жолоб для стікання води.

Фейк (с. 86) – від англійського слова “fake” – підробка, вигадка, щось несправжнє.

Шриф́т (с. 117) – графічна форма літер при писанні, характер малюнка написаних літер.

Що́гла (с. 34) – високий стовп для підняття прапора або вітрила на кораблі.

Зміст

ТЕМА 1. ЗМІНИ

Тиждень 1. Пригадаймо 1 клас	4
Абетка. Звуки і букви. Вірш Ю. Бедрика “Слоник-школярник”	
Тиждень 2. Осінні зміни	10
Голосні звуки. Склад. Перенос слів. Уривок з казки-повісті М. і Т. Прохаськів “Хто зробить сніг”. Вірші Н. Забіли “Осіннє листя”, О. Пчілки “Як швидко літо промайнуло”	
Наш театр	16
Інсценування віршів Т. Коломієць “Їжаки”, П. Ребра “Суперечка”	
Тиждень 3. Я буваю різним	18
Наголос. Приголосні звуки. Оповідання А. Хромової “Драконі, киш!”	
Тиждень 4. Мінятися чи не мінятися?	24
Текст Г. Касценке “Ревнощі і заздрощі”. Укр. нар. казка “Калиточка”	
Моя книжка	30
Створення обкладинки і сторінки “Спогади про перший клас”	

ТЕМА 2. ФАКТИ І ЗДОГАДКИ

Тиждень 5. Якби річ говорили	32
Позначення м'якості приголосних на письмі. Казка Н. Малетич “Парасолька”. О. Атаманчук “Урожайні загадки”	
Тиждень 6. Знайомтеся: зірка!	38
Власні назви. Інфографіка “Сонце”. Розповідь Б. Коломійчука “Анна та Марія Музичук”. Африканська народна казка “Мудрий павук”	
Наш театр	44
Гра-драматизація за мотивами оповідання В. Сухомлинського “Осінні сни клена”	
Тиждень 7. Дошка оголошень	46
Апостроф. Лист з книжки “Листи на війну. Діти пишуть солдатам”. Вірш І. Малковича “Свічечка букви «Ї»”	
Тиждень 8. Правда чи ні?	52
Перевірка написання слів. Притча “Слон та сліпі”. Небилиця С. Пантюка “Пан Перевертас”, українська народна небилиця. Пісня “Бабуся”, муз. М. Бурмаки, сл. Н. Забіли	
Моя книжка	58
Створення сторінки “Цікаві факти про мене”. Виправлення помилок на письмі	
Згадай перед канікулами	60

ТЕМА 3. ТЕРИТОРІЯ

Тиждень 9. Твоя Україна	62
Іменники. Прикметники. Дієслова. Буклет “Ласкаво просимо до України!”. Вірш П. Осадчука “З тобою”. Прислів'я	
Тиждень 10. Твій рідний край	68
Уривок з повісті І. Андрусяка “Третій сніг”. Легенда про Карпати	
Наш театр	74
Інсценування віршів Л. Куліша-Зіньків “Хитра мишка”, П. Сороки “Хто мудріший”. Театр ікарпеток	
Тиждень 11. Мандри	76
Уривки з казки С. Нурдквіста “Петсон, Фіндус і намет”	
Тиждень 12. На безмежних просторах Всесвіту	82
Антоніми. Інфографіка “Наш дім – планета Земля”. Вірш О. Дерманського “Кого беруть у космонавти”	
Моя книжка	88
Створення сторінки “Де я живу”. Складання плану твору	

ТЕМА 4. СПІЛЬНОТА

Тиждень 13. От уже й зима настала!	90
Синоніми. Вірші Г. Фальковича “Я й не думав”, К. Перелісної “Зима”. Уривок з казки О. Іваненко “Синичка”. Малі фольклорні форми	
Тиждень 14. Дружба — це диво	96
Уривки з повісті Р. Лагеркранц “Моє щасливе життя”	
Наш театр	102
Театр тіней. Створення афіші	
Тиждень 15. Де раки зимують?	104
Фразеологізми. Пізнавальний текст “Хто не спить узимку”. Уривок з вірша Г. Бойка “Веремій”. Легенда про Святого Миколая	
Тиждень 16. З Новим роком та Різдвом!	110
Написання привітань. Казка Ю. Смал “Різдвяна пригода”	
Моя книжка	116
Створення сторінки “Мій друг / Моя подруга”	
Згадай перед канікулами	118

ДОДАТКИ

Ігротека	120
Тлумачок	124

Вдячний вам
Добридень!

Так тримати!

Дозволь
Тобі вдалося!
Зробімо це разом!

Дякую

Познайомимося?

Смачного

Здоровення!

радий допомогти
Потрібна допомога?
на здоров'я

Щастя!

Вітаю!
До побачення!
будь ласка
Ти не проти?

Бувай!

Все буде добре!

розумниця

Добрий вечір!
спасибі
молодець

Добраніч!
Добрий день!

Будьмо знайомі!

Вдячна тобі

Пограймо разом?

Можна?

Привіт!

Доброго ранку!

рада стати в пригоді

На все добре!

До зустрічі!

Частіше вживай
ввічливі слова!

Наголошуй слова
правильно!

страшній
КІ́ДАТИ
вантажі́вка
дро́ва
випа́док
ідемо́
чарі́вна
украї́нка
на́чинка
чорно́зем
несемо́
украї́нець
фо́рзац
двоскладо́ве
завда́ння
граблі́
одинáдцять
навча́ння
до́нька
чергові́й
о́лень
за́кладка
сантимéтр
адже́
кіломе́тр
міліме́тр
корабе́ль
сторі́нкі
спі́йна
дочка́
легкий
но́вий
ві́тчим
серéдина
чотирна́дцять
мере́жа
ненáвидіти
фо́льга
ра́зом
житло́

Навчальне видання
ОСТАПЕНКО Ганна Сергіївна

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Головний редактор *Олексій Андрусич*
Відповідальна за випуск *Юлія Журлакова*
Редактор *Юлія Журлакова*
Літературні редактори *Надія Сідаш, Богдана Воронкова*
Коректори *Ніна Любаченко, Ольга Мельник*
Дизайн *Катерини Будзинської*

Малюнки *І. Бойко, К. Будзинської, А. Верещак, Л. Горошко, О. Дученчук, Е. Еріксон,
Ю. Кочевих, К. Манько, Л. Мартинюк, О. Нашивочнікова, С. Нурдквіста, Т. Очередько,
М. Пилипенко, Д. Проценка, Н. Серветник, К. Тимофєєнко, О. Шатохіна.*

Приклади дитячих робіт надані *О. Коваленко, В. Пітик, П. Рудою, А. Шульгою, Н. Янчевською.*

Формат 70 x 100 1/16.
Ум. друк. арк. 10,37 + 0,32 форзац.
Обл.-вид. арк. 5,71 + 0,51 форзац + 0,15 обкл.
Наклад 27 459 пр.
Зам. № 0386.

ТОВ "ВИДАВНИЦТВО "СВІТИЧ"

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1203 від 21.01.2003 р.
Адреса: вул. Ю. Коцюбинського, 7, м. Київ, 04053.

SVITDOVKOLA.ORG

Віддруковано у друкарні ТОВ "КОНВІ ПРІНТ",
03680, м. Київ, вул. Ежена Потье, 12.
Свідоцтво ДК № 6115 від 29.03.2018 р.

